

PANDORA⁴⁷

Praha - Žižkov

Krajina vnitřní, krajina vnější

Keroušová / Kůrka / Bulová / Macek

Pandora

47/2025

Děkujeme za podporu

Praha / | |

Vydává – dvakrát ročně – Spolek Pandora v Praze
(vyšlo v Praze 28. prosince 2025)

Redakce: Pavel Ctibor, Tomáš Martinec, Martin Vlček

Redakční kruh: Roman Kameš,
Saša Krestovsky, Antonín Petruželka
Grafický design, sazba: Tomáš Martinec
Tisk:
Náklad: 130 ks
Evidenční číslo: ISSN 1801-6782
Cena 200 Kč

Vydavatel, adresa redakce:
Spolek Pandora
Sídlištní 210, 165 00 Praha 6 – Lysolaje
IČO: 03897397
e-mail p.redakce@gmail.com
Distribuce, objednávky:
www.revuepandora.cz

Obsah

BELETRIE

Eva Keroušová - Ahoj Anno, běž ven taky! Eva

Renata Bulvová - V Postoloprtech. Joseph. Patricie.

Petr Mano - Koželuh Habich

Kateřina Kuldová - Gramofon. A laskonky.

Libor Michalec - Sportovní hry finančních úředníků

Adam Bílek - Jaderný stín

Anna Zikraskaya - Odmítám žít mimo pondělky a čtvrtky

Kamila Výborná - Báseň

Václav Opatril - Rebel Rebel

HUDBA

Filip Kůrka - Jazz

TEORIE, ÚVAHY, ESEJE

Tomáš Martinec - Od sofistů k umělé inteligenci...

Jaroslav Macek - Česká krajina, Jan Zrzavý a bretaňský ostrov Ile-de-Sein

VÝTVARNO

Petr Strouhal

Eva Keroušová

MEDAILONKY

Beletrie

Eva Keroušová - Ahoj Anno, běž ven taky! Eva

Renata Bulvová - V Postoloprtech. Joseph. Patricie

Petr Mano - Koželuh Habich

Kateřina Kuldová - Gramofon. A laskonky.

Libor Michalec - Sportovní hry finančních úředníků

Adam Bílek - Jaderný stín

Anna Zikraskaya - Odmítám žít mimo pondělky a čtvrtky

Kamila Výborná - báseň

Václav Opařil - Rebel Rebel

anarchisté a anarchis

oristického útoku

represe nezastaví!"

on anar ském

v novodobé české

yslechu, tazie v

roristického út

ací a jedině

sovní a f

noř foru

Ahoj Anno, běž ven taky! Eva

(Z elektronické korespondence Evy Keroušové)

VČERA MĚ NA PARUKÁŘCE MILE PŘEKVAPILA DRAKIÁDA, MÁM JI RÁDA. BAREVNÍ DRACI SE KRÁSNE VYJÍMALI NA POZADÍ TEMNÝCH MRAKŮ, PROVÁZKY ZE STRANY OSVÍCENÉ SLUNCEM VYPADALY JAK PAPERKY. KDYŽ JSEM SEŠLA NÍŽ A OTOČILA SE, VIDĚLA JSEM ZAS ČERNÉ SILUETY NA BLEDEMODRÉ OBLOZE. NÁDHERA!

ŠLA JSEM SE PODÍVAT NA JIŘÁK, JAK POKRAČUJE VELKORYSÁ AŽ VELKOLEPÁ PŘESTAVBA. NO PLEČNIK SI ZASLOUŽÍ, ABY KOSTEL VYNIKL! UŽ SE TO KLUBE: KOUSKY UŽ JSOU HOTOVÉ I SE ZELENÝMI TRÁVNÍKY A KOPCE RŮZNORODÝCH STAVEBNIN (ROZSÁHLÉ PLOCHY BUDOU DLÁŽDĚNÉ) VYPADAJÍ MALEBNĚ. STARÝCH STROMŮ MI VŽDYCKY BYLO LÍTO, ALE TOHLE BERU (STARÝ PARK BYL OBYČEJNÝ)! ZOHLEDŇUJE TO JAK VELKÝ TURISTICKÝ PROVOZ, TAK OBLÍBENOST TAMNÍCH TRHŮ A KAVÁREN. A BUDE TO VÝSTAVNÍ KOUSEK MODERNÍ PRAHY.

VČERA JSEM SE ZMÁTOŘILA AŽ NA TO ZATMĚNÍ (MÍNĚNO ZATMĚNÍ MĚSÍCE 7. ZÁŘÍ 2025; POZN. RED.), KTERÉ JSEM SI NECHTĚLA NECHAT UJÍT. VYŠLA JSEM NA PARUKÁŘKU, TEDY NA VRCH SV. KŘÍŽE PŘED OSMOU. LAVIČKY UŽ BYLY OBSAZENÉ, NĚKTEŘÍ LEŽELI NA DEKÁCH, JÁ SI SEDLA NA BETONOVÝ KRYT, JEŠTĚ NEVYCHLADLÝ. ZA PLOTĚM HŘIŠTĚ PLNÉ DĚTÍ. SPOUSTA LIDÍ PŘICHÁZELA, TROUSILI SE VE SKUPINKÁCH, DVOJICÍCH, RODINÁCH I JEDNOTLIVĚ. PLAC PŘED HOSPŮDKOU JE VLASTNĚ JAKO JEVIŠTĚ A ZA NÍM ÚŽASNÉ PANORAMA, TENTOKRÁT S VODOROVNÝMI PRUHY MRAKŮ, OZÁŘENÝMI RŮŽOVOFIALOVĚ A ORANŽOVĚ. SLUNCE ZROVNA

ZAPADALO. SCÉNOGRAF BY TO NEVYMYSLEL LÉPE! ZAPADÁNÍ ZA VĚŽ SV. PROKOPA VPRAVO UKONČILY ZVONY A SVĚTLY NA SEBE UPOUTÁVALA POZORNOST VĚŽ ŽIŽKOVSKÁ NA LEVÉ STRANĚ. TA SE OVŠEM BRZY OKOUKÁ. ČEKALO SE NA PRIMADONU. ZAČALY ZMATENĚ NÍŽKO POLETOVAT MALÍ PTÁČCI (JIŘIČKY?). ZVEDLA JSEM SE A PŘEŠLA NA VRCH KOPCE, KDE BYLO NEJVÍC LIDÍ. VĚDĚLI, PROČ TAM. NA JEDNÉ STRANĚ SE TVOŘILA DLOUHÁ FRONTA FOTOGRAFŮ S MOBILY (ZÁDY K ŽIŽKOVSKÉ VĚŽ). STÁLA JSEM MIMO, NEŽ MI DOŠLO, ŽE ONI UŽ KÝŽENÝ OBJEKT VIDÍ. TAK JSEM SE ZAŘADILA, A OPAVDU: SVĚTLE ORANŽOVÝ MĚSÍC! VYPADAL JAK PIŠKOT NAMOČENÝ DO TMAVÉ ŠTÁVY. POMALOUČKU SE NACUCÁVAL VÍC A VÍC, AŽ ZBYL SRPEČEK JEN DOLE. TEN SE STĚHOVAL, AŽ MĚSÍC VYPADAL JAK KOLÁČEK. PSI OBČAS ROZČILENĚ ŠTĚKALI. A MNOZÍ UŽ ZTRÁCELI TRPĚLIVOST. NA DRUHÉ STRANĚ HRÁLI CIZINCI NA KYTARY. ATMOSFÉRA PĚKNÁ, ZVLÁŠTNÍ, ZVONY ODBILY DEVÁTOU. BYLO MI TAM DOBŘE, JENŽE UŽ JSEM ZAČÍNALA TUHNOUT, BYLA BYCH UŽ ŠLA, KDYŽ DOSTAL MĚSÍC PODOBU NEJZAJÍMAVĚJŠÍ: VYPADAL JAK BLYŠTIVÝ PRSTEN. PAK UŽ JSEM ŠLA, SVÍTILY MI HVĚZDY A ASFALTOVÁ CESTA.

+++++

(RADOMIL U.) BYL SHŮRY OBDAŘENÝ VŠESTRANNĚ. JENŽE SE UCHLASTAL. JÁ NEZAPOMENU NA JEDEN JEHO VÝSTUP, JAK ZAHRÁL NOČNÍ JÍZDU PRAHOU, KDYŽ DOBÍHAL TRAMVAJ. OBROVITÉ TĚLO PÉROVALO NA JEDNÉ NOZE, DRUHÁ VLÁLA DOZADU, JEDNA RUKA DRŽELA (MÍSTO KLDKY) IMAGINÁRNÍ DRÁT, DRUHÁ DĚLALA TEMPA A UDRŽOVALA BALANC... PŘITOM ROZJAŘENĚ VYKŘIKOVAL.... A ČLOVĚK NA CHVÍLI VĚŘIL, ŽE JE TO MOŽNÉ, TAKHLE SE PROJET PO KOLEJÍCH!

VEČER I DOKUMENT SE POVEDL, MLADŠÍ I POSTARŠÍ MUZIKANTI HRÁLI S UHLÍŘOVSKOU VERVOU, KAMARÁDI VZPOMÍNALI A VÝRAZNÉ A VTIPNÉ OBRAZY SE DO ČÍTÁRNY MOC HODILY. ZE ČTYŘ ZNÁMÝCH, SE KTERÝMI JSEM PROHODILA PÁR SLOV, SE JEDNA CHYSTALA SI NĚJAKÝ OBRAZ KOUPIŤ, ŽE ZROVNA NA TO MĚLA...

+++++

VČERA JSEM SE VYPRAVILA NA VÍTKOV, KOUKNOUT SE NA NOVĚ DOKONČENOU KAVÁRNU. COŽ PŘEKONALO MÉ OČEKÁVÁNÍ. UŽ VSTUP NA KOPEC (NAD TUNELEM DO KARLÍNA) JE KRÁSNE ŘEŠENÝ. PROŠLA JSEM KOLEM VINICE A PŘEKVAPILO MĚ, JAK SYMPATICKY SE PROMĚNIL PLÁCEK SE HŘIŠTĚM: ODDĚLENÉ STOLY S LAVICEMI PŘÍMO VYBÍZEJÍ KE KAMARÁDSKÉMU POSEZENÍ. O PATRO VÝŠ ZAS LAVIČKY S VÝHLEDEM NA ŽIŽKOV LÁKAJÍ (MĚ) K MALOVÁNÍ.

PŘED PAMÁTNÍKEM SE VOZOVKA S VYZNAČENÝM CHODNÍKEM ROZSVÍTLA BÍLÝM BETONEM A KAŠNOU. I KDYŽ MĚ CESTA NAHORU MOC NEZMOHLA, NA TRÁVNÍKU PO STRANĚ JSEM NEODOLALA ODPOČINKU NA (SVÉM OBLÍBENÉM) DŘEVĚNÉM SEDOLEHÁTKU PŘED NOVÝM, DLOUHATÁNSKÝM, ROZKVELÝM, ZÁHONEM (ZA PLŮTKEM). KAVÁRNIČKU JSEM HNED NEV-
IDĚLA, JE TOTIŽ VTIPNĚ SCHOVANÁ V KOPCI. MALÁ, A JEDNODUŠE ELEGANTNÍ. AVIZOVANÁ ZELENÁ STŘECHA TAKY JEŠTĚ NENÍ ZATRAVNĚNÁ. CELKOVÉ ŘEŠENÍ MĚ NADCHLO!

V Postoloprtech (1986)

Létali nade mnou mouchy a komáři. Slyšela jsem bzukot včel, jemné dýchání vosiček. Zdálky vyzváněl zvon na kostelíku. Zdálo se mi, jako by se k místu, kde jsem ležela, přibližovaly hlasy. Jeden z nich mi řekl: „Vstávej.“ A já vstala. Další hlasy se tomu zasmály. Byli to kolegové z divadla, opřeli si mě o svá těla, nohy mi vypověděly službu, z pusy mi tekla slina. Táhlí mě přes pole směrem k ubikacím, kde mě hodili na matraci, abych se prý prospala.

„Máte na poli mrtvou herečku,“ řekli jim občané obce Postoloprty. Předtím jsme se posilnili na večerní představení v restauračním zařízení Modrá hvězda. Hráli jsme jej pro několik stovek brigádníků, česačů chmele, kteří se tu na začátku prázdnin rekrutovali z řad severočeských studentů.

Ten večer se představení, kvůli údajně mrtvé herečce, muselo zrušit. Ještě před necelou hodinkou jsem se furiantsky rozmachovala v hospodě a vykřikovala, že vypiju cokoli, co mi přinesou. Postavili přede mě ohromnou fialovou sklenici ve tvaru pyje. „Pij,“ řekl hostinský a já pila. Borovička mi rozleptávala hrdlo, ale to mi nebránilo, abych ji nevyzunkla až do dna. Rozprostřelo se užaslé ticho, které mě doprovázelo po celou dobu, co jsem vzpřímeně jako robot opouštěla lokál. Ještě jsem popošla několik metrů, ale to už jsem byla na poli, kde jsem se jako kláda zřítíla mezi čerstvě sklizenou cukrovou řepu.

Teprve za mým pomalu odcházejícím vědomím se v hospodě rozpoutaly pravé soutěžní orgie. Proti sobě se postavily dva tábory. Místní štamgasti na jedné straně a na druhé kolegové z divadla, oslabení o hlavní hrdinku, kteří zprvu uzarděle zírali na místního borce, nějakého Frantu, který si poručil basu piv a pak ji zvedl v zubech i se stolem. Naše skupina vyslala ze svých řad Žirafu, máničku, který nám v divadle tahal praktikáble. Postavil se jako kovboj doprostřed hospody, cigáro si dal do pravého koutku úst a ukázal na číšnici, která se opírala o pípu. Když přišla k němu, uchopil ji v pase a na místě ji přefíknul. Scénu zahrál prý dokonale. Položil ji na stůl, strhnul jí sukni i s kalhotkami, a než bys řekl švec, bylo po všem. Jestli si vůbec otevřel poklopec... Ale iluze prý byla dokonalá. Servírka ječela, že zavolá policii, ale kdosi ji uklidnil slovy, že nic špatného se nestalo. Místní těmito slovy chtěli nejspíš snížit samotný akt našeho soutěžícího, ale to ještě netušili, jaké talenty divadlo ukrývá.

Mezitím vyslali místní ze svých řad kapitána. Byl jím nějaký Toník Black. Krasavec

s cikánskýma očima. Vrhнул se poslepu na Máňu sedící v koutě, nejstarší občanku obce, a dlouze ji políbil. Ostatní sledovali, jak se jeho dlouhý jazyk vsouvá a rejdí v bezzubých dásních. Trvalo to dost dlouho na to, aby to jeden z nich (naštěstí nebyl členem divadelního spolku) nevydržel a veřejně se poblil.

A to už Vláda, který hrál se svým obličejem vždy typ slušňáka, obnažil penis a vyčůral se do pivního skla. Vzápětí sklenici přiložil k ústům a vypil ji do dna. Večer gradoval. Na jeho konci měla stát má smrt, nikdo jí však nevěnoval nejmenší pozornost.

Tiše jsem umírala na poli a s každým nadechnutím jsem měla pocit, že je zároveň tím posledním. Propadala jsem se hlouběji a hlouběji. Nasávala jsem pach syrové půdy a pomalu ztrácela představu o světě, ve kterém jsem žila 18 let. Nedávno jsem měla narozeniny. Demonstrativně jsem při nich stála v jednom bytě na okně a loučila se se životem. Vyprovokovala mě k tomu jedna lesba.

Pozvala nás, celou divadelní partu, po představení k sobě. Líbila jsem se jí a zařídila, aby mohla být sama se mnou v jedné místnosti. Když jsem přišla na to, že ji jako herečka absolutně nezajímám, vylezla jsem na parapet. Než mi stačila zabránit, vyskočila jsem. Naneštěstí nebo naštěstí jsem dopadla o patro níž. Svalila jsem se tam jako žok na hromadu sebraného prádla a stejně jako teď jsem vnímala, že jsem se tím dotkla něčeho podstatného. Tenké přepážky, která mě dělila od života tady, v pošmurném a věčně ožralém Československu na konci osmdesátých let, a životem tam - na věčnosti, který se mi zdál mnohem, mnohem atraktivnější.

Vnímala jsem jej ostře v podobě krůpěje potu, které mi nyní stékaly po zádech. Každíčkou kapičkou zvlášť, chladivou, jakoby vybroušenou ze skla. Předháněly se mezi sebou, jako by jim moc záleželo na tom, kdo bude první v jamce mezi zády. Narážely na sebe, slévaly se v jeden celek. V jednu velkou řeku, která s sebou klidně strhávala všechny mé dosavadní pochybnosti o smyslu tady, v téhle bezútěšné zemi, kterou nejméně ze všeho zajímala nějaká holka, která chce stát na prknech, která znamenají svět.

Totus mundus agit histrionem, našla jsem si v jedné ze Shakespearových her. Řídila jsem se tím mottem jak mantrou. Pokud celý svět hraje divadlo, já jej budu hrát nejlíp. Jak ubohý. Směšný. Cítila jsem velkou úlevu, že už bude po všem, že už nic nemusím, že jsem jen součástí něčeho vyššího, mnohem krásnějšího. Ego se rozplynulo. Byl jen pohyb, proud tisíce kapiček řítící se nezadržitelně do mé vlastní řiti. Žbluňk. Ó, jaké blaho. V dálce se rozezněl umíráček.

Joseph

(1991)

Stála jsem s Josephem v kukani a dívala se s ním na nahou ženskou, která se svíjela na podlaze a strašně rychle si dlaněmi objížděla břicho a prsa, pořád dokola jako na masážní lince. Joseph bylo velké americké dítě s bicepsy a s krátkým vyztuženým trávníkem na hlavě a moc se mu to líbilo.

Šli jsme po Národní třídě, když si všiml domu s cedulí První česká peep show. Chtělo se mu dovnitř a požadoval, abych šla s ním. Bylo to dítě zvyklé nabírat zábavu velkou lžící jako jogurt a já zas hladová po všech věcech, které nám byly upřeny, tedy ty ze západu. Velmi rychle se mi tenhle jogurt přejedl. Dál už byl jen hamburger, akční filmy a Tom a Jerry.

Sotva jsme vstoupili, obklopily nás dvě gorily a začaly nás ohmatávat. Joseph hned dal radostně ruce nad hlavu, jako by byl náhle doma, jako by byl konečně mezi svými, jako by konečně věděl, co se sluší a patří. Hlasitě je povzbuzoval, a kdyby o to někdo stál, ukázal by jim snad i ponožky naruby. Já jsem se zatvářila uraženě, ještě jsem si moc dobře pamatovala, co je to stát potupně před českými pohraničníky a nechat si sahat do kalhotek.

Prošli jsme oba dva. Dál nás kupodivu nikdo nedoprovázel, i když bychom to zrovna potřebovali, protože hned za dveřmi byla tma, že by se dala krájet. Poslepu jsme narazili do nějakého papundeklu, který se otevřel. Vstoupili jsme do kabinky, která měla na šířku půl metru. Před námi bylo úzké okénko a pod ním ubrousky a odpadkový koš. Byl zde cítit štiplavý pot, pánský deodorant a nasládlý pach semene. Kabinku jsme měli zaplacenou na deset minut. Joseph zjistil, sotva uviděl blondýnu, že chce se mnou sex.

„I must,“ podíval se na mě prosebně.

„What?“ zeptala jsem se překvapeně.

„I want you, baby.“

„No!“ ohradila jsem se a zalitovala, že jsem se jím nechala na tuhle taškařici zlákat. Otočil se k okénku a nepřítomně hleděl na blondýnu, která si masírovala velká ňadra, když to zkusil znovu.

„I must!“ řekl o něco rozhodněji.

„No!“ odsekla jsem mu tónem matky, která nechce dát svému chlapci lízátko jen tak pro nic za nic. Joseph si nešťastně sáhl na poklopec, který mu nadouval ošoupané rifle k prasknutí. „I want you,“ zopakoval jako zaseklá deska. V tu chvíli se přes okénko začala přetahovat roleta. „No, shit!“ vyjekl a chtěl ji sundat.

Ale roleta byla na druhé straně skla, lhostejná k pocitům, které se tu pokaždé musely intenzivně odehrávat. Loudala se nahoru, až definitivně překryla průzor nad tou prsatou buchtou. Joseph zasténal jak raněné zvíře a vyrazil z kabiny. Vyběhla jsem za ním do horkých letních ulic.

„I must, Ilona,“ poskakoval jako kozel a držel se dlaní mezi nohama.

„Okay. Okay,“ rozhodla jsem náhle. „Co mám s tebou dělat,“ popadla jsem ho za loket a vtáhla do nedaleké uličky, ve které jsem předpokládala, že by mohly stát kurvy. Bylo to hned vedle kostela sv. Martina ve zdi. Nemýlila jsem se. Hned u první popelnice postávala žena v minisukni. Mohlo jí být kolem čtyřiceti, s meruňkovou kůží na holých stehnech. Na prstech krvavé nehty. Rty měly stejný odstín. Odbarvená blondýna. Nebylo pochyb, proč tady stojí. Přistoupila jsem k ní a rovnou jsem se jí zeptala, kolik by stála pro mého amerického kamaráda. Děvka se zadívala na Josepha, změřila si ho jedním zkušeným pohledem a řekla: „Onefausnt.“

„No, it's too much!“ vykřikl Joseph, drže si pořád poklopec.

„Five hundred,“ řekla na to a ukázala na průjezd za popelnicemi.

„O, no. Shit!“ řeklo tohle rozmazlené dítě s penězi, o kterých si tady v mé skupině lidí mohl zatím kdekdo nechat zdát. Pak dostal nápad: „Taxi. I want taxi.“

„Na co?“ Nevšímal si mě.

„Okay. Taxi. Seven hundred,“ řekla pohotově prostitutka a pak to došlo i mně.

„No, to snad nemyslíš vážně? Ke mně domů ji tedy nepovezeš.“

„Yes, Ilona,“ řekl tónem, ze kterého bylo jasné, že stejně za to všechno můžu jen já. Bydlí u mě měsíc – a pořád nic. Co si myslím, že bude spát v mé posteli, používat mou koupelnu, jíst zavařované okurky, protože nic jiného tam stejně k jídlu není, jen tak? Když jsem absolutely beautiful woman?

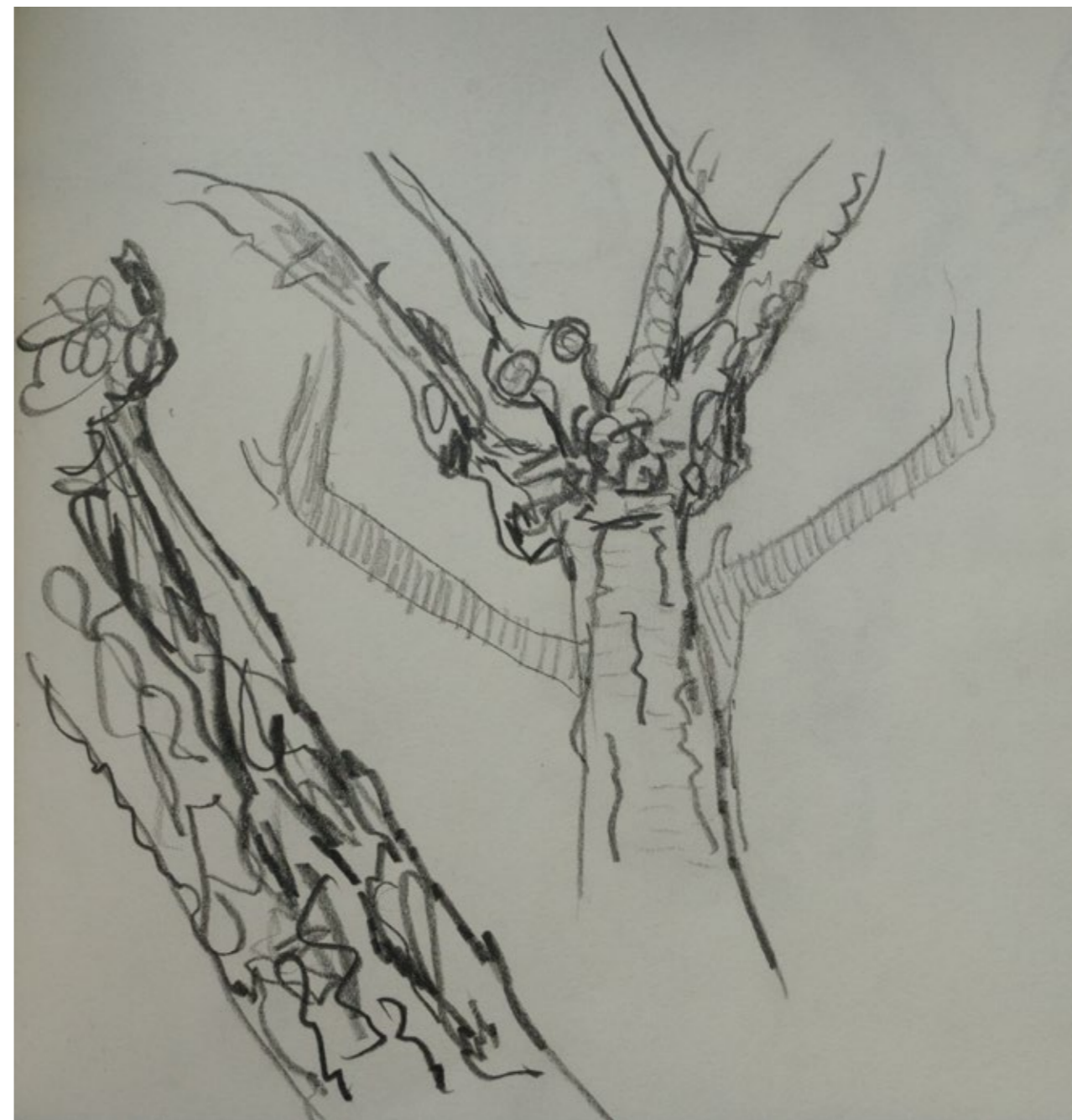
Dožralo mě to. Co si o sobě myslí ten americký ombudsman? Říká mi, co mám jíst, jak mám žít, a přitom to, co sám předvádí, je daleko toho, jak vypadá zdravý život. Každý den stojí před zrcadlem s nůžkami na nehty a čeká, až mu vyrostou vlasy, aby ho ihned zarovnal. Hodiny se myje. Ve sprše se málem rozpustí, a když vyleze, holí se všude, kde má chlupy. Pak se namaže od hlavy až po paty krémem. Tahle umělá navoněná muskulatura si pak další hodinu vybírá proužek u ponožek tak, aby mu ladil ke knoflíku u košile. Zabije takhle celé dopoledne. Na závěr si stříkne voňavku i do prdele, vezme kytaru a jde do páté cenové skupiny zahrát písničku. Umí jen jednu, úvodní melodii z filmu Zeď od Pink Floydů, a já, úplně zblblá, že jsem do té doby neviděla pořádného Američana, a protože jsem absolutely beautiful woman, ho pozvu k sobě domů, aby měl kde bydlet, pochopitelně zadarmo, aby mohl nerušeně poznávat krásy téhle absolutely beautiful country. Prague is absolutely beautiful. Beer! A tato kreatura mi bude poroučet a dožadovat se nějakého svého práva? I must! I must!

Vynadali jsme si každý ve své řeči a vydali se každý na jinou stranu. Přišel po půlnoci. „Sorry,

Ilona,“ řekl. Stálo nade mnou provinilé dítě a smutně se usmívalo. Pak se stočilo kolem mých nohou jako kotě a takto to spalo až do rána.

Ráno to vstalo a po několika hodinách údržby to šlo do páté cenové skupiny na pivo. Večer se přišel se mnou rozloučit a oznámit mi, že se zamiloval. Oním objektem She is absolutely beautiful woman byla holka mého souseda. Prsatá blondýna, která mluvila německy a měla ráda hezké oblečení. Domluvili se, že se vezmou, a to v Německu, kde nějakou dobu žil a pracoval. Myslel to vážně. Za pár týdnů přišlo svatební oznámení.

Joseph odjížděl jako superstar. Byli se s ním a blondýnou rozloučit kupy známých, které nasbíral všude možné za cenu historky, která se mu stala na Jungmannově náměstí. Hrál tam zase ty své Pink Floydy, když šel kolem Paul McCartney a položil vedle něj dvacet korun. Od té chvíle s ním nebylo k vydržení. Vypadalo to tak, že nic lepšího v životě doposud nezažil a musel to stále opakovat. Takových monster s dokonale sestřiženým trávníkem na hlavě chodilo po Praze víc a víc. Nic to neumělo, česky to odmítalo mluvit, ale na slově super si to nechalo záležet. Hlavně, že měli sebevědomí.

Patricie

(1993)

Nad ránem byla v hospodě, když jsme do ní Patricie a já vstoupily, hlava na hlavě. Byla to jediná hospoda na Žižkově, která byla v tuhle dobu ještě otevřená. Před námi se rozestoupila řada cikánů podobně jako na svatbě. Sledovali, jak ty dvě bílé vrány jdou a jak si sedají na jediné dvě židle, které se jako zázrakem před nimi uvolnily. Určitě v tom nebyla nějaká zdvořilost před cizinci, se kterou se v Praze Patricie setkávala, protože byla z Anglie. Patricie byla z poloviny Irka. Pila jako já, pila rum. Prázdné židle mě měly varovat.

Poděkovaly jsme a sotva dosedly, rozproudila se zábava na místě, kde musela skončit těsně předtím, než jsme vešly. Z reproduktorů se ozval úlisný sladkobol. Jakási směsice české populární hudby s příměsí cikánského folkloru, hodně elektronizovaného. Cikánkám ihned vystřelily paže do vzduchu a začaly rytmicky šlapat zeli. Nedokázala jsem se na hudbu zvednout a jít si s nimi zatančit. Slušelo by se to. Jsem holka z cikánova. Víím, co se sluší a patří, ale nedokázala jsem předstírat, že má hudba koule, když je neměla.

V tom jsem ho uviděla. Stál u dveří. Opřený o rám, díval se přímo na mě. Cikán, jako kdyby vypadl z filmového plátna. S Travoltou by si mohl potykat. Červený šátek, úzké kožené nohavice. Cikánský baron strážný Ferdou Mravencem. Seklo mu to. Přistoupil ke mně a uchopil mě v pase. Tak lehce a suverénně to ještě žádný chlap neudělal. Prohmatal si mě jako zkušený žokej klisnu a na tváři se mu objevil bělostný úsměv. Všimla jsem si pohledu ženských. Byl to pohled vážný, málem přestaly tancovat. Pohled, který mě mohl varovat. Už podruhé. Sledovaly, jak si mě bez nějakých okolků osedlává. Byla bych poslušná klisnička, kdybych nebyla v jejich rajonu.

Tancovala jsem, jak pískal, a pak jsem najednou byla mimo pozorovací zónu v nějakém šmajchl kabinetu. Nebo to byla kůlna? Už ani nevím, jestli mi dal pusu, ale přišlo mi, že víc než o pusu mu šlo o něco jiného. Než jsem to ale mohla zjistit, už jsme se zase točili mezi ostatními. Zvedla jsem paže, líbilo se mi, jak mě roztočil, aniž bych měla sukni. Lidí kolem nás přibývalo, stáli v kruhu a tleskali.

Dojatá tou náklonností, snažila jsem se vcítit do rytmu laciné písničky, ale něco mě v ní pořád pletlo. „Oh, my God! Oh, my God!“ slyšela jsem refrén, který do ní vůbec nezapadal, natož rytmem. Pak mi to došlo: Patricie byla okradena. V tu chvíli se můj tanečník pakoval. Zmizel jako pára nad hrcem, a když i ta zmizela, viděla jsem Patricii, jak nesmyslně obrací peněženku vzhůru nohama. Trásl se jí přitom prsty.

What happened?“ Snad právě kvůli těm chvějícím se rukám se stalo, že ostatní přihlíželi, aniž by se jim pohnulo v obličejích cokoli, natož svědomí. Takovou ztrátu důstojnosti nad krádeží asi ještě nezažili. V jejich očích stálo jedno velké pohrdání. Já jsem se zase zastyděla, že ač jsem

znalá poměrů, Patricii jsem předem nevarovala.

„Kdo to udělal?!“ zaječela jsem pro formu, abych alespoň něco dělo. Otočila jsem se na partičku žen stojících za mnou. Ta jen zírala. „How much?“ obrátila jsem se na druhou stranu ke zničené tváři, ta mě ale nevnímala. Já peníze už neměla a jestli, tak akorát na dva rummy, které jsem vzápětí objednala, aby se Patricie vzpamatovala. Byla jsem našťvaná na sebe, jak neopatrně jsem skočila na tu jejich lacinou skopičárnu. Byl to dopředu jasně secvičený cirkus, který měl jen jeden cíl. Za tu trochu romantiky, trochu erotiky, trochu té řídké břečky, kterou nám donesli místo rumu. Trochu té nostalgie po starých dobrých časech, trochu blýsknutí v očích Romek, když na mě sáhly ruce toho jejich barona. Musely jsme zaplatit. Patricii vzaly celou učitelkou zálohu, která v těch letech rozjetého už kapitalismu dělala celých dva tisíce korun.

„Oh, my God! Oh, my God!“ Patricie byla katolička. Bylo jí to však houby platné. V tomhle státě bylo vše založené na rozkrádání toho, co nebylo mé. Snad právě proto jsem se rozhodla, že se jen tak nevzdám. Byla jsem natolik opilá, že jsem se rozhodla, že poměry v zemi narovnáím.

„Takže všechno!“ vykřikla jsem teatrálně.

„I want go home,“ zavzlykala Patricie.

„No!“ zařvala jsem, i když jsem věděla, že by to bylo to nejlepší, co bychom měly udělat. „Okradli nás a to se nedělá!“ zvolala jsem pateticky jak členka Komunistické strany Švorcová. V černých očích blýsklo.

„Páni, to my neudělali,“ ozvalo se. A já kupodivu ucítila pevnou půdu pod nohama. Se socikem na vás. S tou ujetou ideologií, které se každý bál, i cikáni.

„Páni, to my ne,“ dušovaly se Romky, aniž by mrkly očima.

„Vraťte alespoň část,“ slevila jsem a dívala se do těch jejich nemrkajících bulev, i když jsem věděla dopředu, že je to prohraná hra. Hra na spravedlnost. Spravedlnost, která neexistovala.

„Za co nás máte?“ klepl si hrdě jeden z nich do hrudi.

„Tady, tady byly!“ dramaticky jsem ukázala na prázdnou kapsu peněženky. „Dva tisíce korun, výplata.“ Dívali se po sobě, jako kdyby nevěděli, o čem se tu mluví. Takovou nehoráznou pravdu ještě neslyšeli.

V tu chvíli k nám přistoupil nějaký postarší cikán a zeptal se nás, co budeme pít. „Dva rummy, please,“ odpověděla za mě Patricie. „And one cola,“ ukazovala přitom na prstech jedné ruky, a jako by se omlouvala za to, že její čeština není dokonalá, dodala: „Sorry.“ „Ale na to už nemáme. To platíte vy!“ vykřikla jsem já.

Jak kdyby jim teprve teď došlo, z čeho je osočuji. Lekla jsem se, jestli jsem hru nepřehnal. Jedna skupinka Romů se obrátila a začala o něčem hlasitě diskutovat. Nerozuměla jsem jim ani slovo, vypadalo to však, jak kdyby se dohadovali na způsobu, jak se nás zbavit. Cikánky navrhovaly uškrcení, muži byli pro znásilnění. Ženám se to ale nelíbilo.

„We must go, jinak nám podříznou krky,“ otočila jsem se k Patricii, která zase seděla a pila

rum. Vedle ní seděl ten postarší cikán, který nám je přinesl, a něco jí povídal. Měla k němu nakloněnou hlavu a vypadalo to, že konečně našla svého tátu, tak usedavě kývala na jeho hatmatilku, občas jsem zaslechla ruské slovo podivu.

„It will be your end,“ naklonila jsem se z druhé strany Patricie a to kupodivu zabralo.

Ihned se postavila, chytla mě za ruku jako dítě. „What are we doing?“ řekla, jako kdyby jí v krku zůstala lžička.

„I don't know,“ řekla jsem rezignovaně.

„I want go home,“ zatřásla se mnou, aby mě probrala z letargie.

„You are absolutely mimo!“ zařvala jsem na ni náhle svou úspornou angličtinou. „Copak to nechápeš?!“

„I am sorry, Ila.“

„Jaký sorry, co to furt meleš?“ zaječela jsem a cikáni zmlkli, jako kdybych mezi ně rozhodila peníze. „No, co koukáte, jede domů do Anglie, ale nemá na letenku, protože jí někdo z vás vzal prachy.“

Chtělo se mi ponížením brečet. Táhla jsem za sebou Patricii k východu a stejně jako na začátku se před námi řady cikánů kupodivu rozestoupily a nechaly nás projít. Uf. V tu chvíli se před námi objevil on, mého srdce šampion. V ruce držel dva rummy. Jeden podal mně, druhý Patricii. „Sorry,“ řekl. Bylo mi jasné víc než jemu, že víc udělat nemohl. V mých očích stoupl do oblak. Jeho čin se rovnal ve skupině, ze které pocházel, hrdinství. Ťukl si s námi a zase se tak ohnivě podíval do mých očí.

„Díky,“ pípla jsem a sklopila pokorně řasy. Kdyby v tu chvíli řekl cokoli, práskla bych se sklenkou o zem a šla s ním na kraj světa, kamkoli. Bylo nám ale nějak jasné, že se míchat nebudeme. Každý ke svému, arrivederici, kovboji. Rozloučila jsem se a vyrazily jsme s Patricií do žižkovských ulic. Patricie řekla, že se jí tady moc líbí, a tak tady natrvalo žije dosud.

Petr Mano

Koželuh Habich

6. 11. 1751

V noci mě probudily silné poryvy větru doprovázené skučením meluzíny v komínech, ale když jsem šel ráno na faru, byl vzduch, zahuštěný kouřem z komínů, jako nažloutlá nehybná huspenina. Dal se krájet na kusy.

Před kostelem jsem narazil na znetvořeného koželuha, který tak vyváděl při výlovu Šarlatského rybníku. Ani tentokrát nebyl strážlivý. Mlátil sebou v blízkosti svatostánku jako hadr na holi. Se slinou v hubě něco potrhle blábolil, skelným zrakem pozoroval procházející lidi a občas na ně zaštěkal. Jejich polekaným výrazům se ponuře smál.

Když mě spatřil v černém kněžském obleku procházet kolem, natáhl ke mně ruku a s vyvalenými očima ze sebe vyrážel přidušená, zmatená slova. Sotva se při tom na vratkých šimpánech udržel. Měl jsem pocit, že mi chce něco důležitého povědět, ale než se dopotácel blíž, vyšlápli si na něj dva tovaryši a několika kopanci ho zahnali do Ouzké uličky plné splašků a odpadků, kde přežívá pod střechou rozpadajícího se přístavku v opuštěné zahradě.

„Habich,“ hlesl zdrceně děkan Ledecký, když jsem mu o setkání vyprávěl. „Vyhnali ho z domu. Žije hůř než pes. Spí na promáčených papírech a shnilých prknech. O všechno přišel. Snad by pro něj bylo lepší, kdyby se nenarodil. Táhne se za ním stín i pod mrakem. Přitahuje pohromy.“

Na svět přišel v pohodnici za řekou. Jako nemluvně ho chtěla sežrat stará svině. Zahnali ji na poslední chvíli. Rypák měla v košíku. Snad z toho leknutí zůstal opožděný. Do školy nastoupil pozdě a děti se ho štítily. Říkaly, že jí mouchy a vypichuje oči kuřatům. Byly to jen pomluvy, ale pomluvy drží na pevné niti. Začal se bát lidí, trpěl škaredými záchvaty.

Doufal jsem v obrat k lepšímu, když ho správce Menšík zaměstnal v koželužně. Nic mu nebylo proti mysli. Lezl ochotně i do smradlavých jam pro vyčiněné kůže, a protože přežil slezinnou sněť a mohl kůže odblaňovat bez obav, brali ho ostatní jako někoho, kdo byl na vizitaci v zásvětí. Měl své výsady. Dokonce se oženil. Vzal si dceru příštípkaře z Dobešic. Přestěhoval se s ní do domu tkalce Strouhala u vás v ulici. Tam jim po správcově smrti udělali ze života peklo na zemi. Ženské mezi sebe Habichovou nikdy nevzaly. Neměly pro ni vlídné slovo, ani když její dvě děti vydechly dřív, než jsem je stihl pokřtít. Krupařka Málková s pekařkou Svatkovou na ni dokonce křičely, že se z jejich dušiček stanou malí netopýři a budou jí místo mléka cucat z prsou krev. A chovaly se

k ní hrozně i po tom, co porodila dcerku a málem při tom zemřela. Kromě Kuličové jí nepomohla jediná.“

„Páter Ignác mi vyprávěl, že se to děvče letos utopilo v řece u městského ostrova,“ řekl jsem. „Ani jsem se ho nezeptal, kolik mu bylo let.“

„Necelých deset,“ zachmuřil se Ledecký. „A nad její matkou se zavřela voda o měsíc později. Děvčátko jsme pohřbili jak se sluší na Božím poli, hrobník Karvan mu našel tiché místo pod růžovým keřem, ale pro matku mi nedovolili řádný funus vystrojit. Proti mně se postavili i Jireš s Ignácem a především náš okresní vikář Schollär z Bělčic. Podle nich Habichová odešla ze světa dobrovolně. Provinila se tím proti Božímu prikázání, a proto ji nechali zakopat U ruky mezi sebevrahy. To byla velká chyba, Ondřeji. Neměli ji dávat od dcery. Z takové svévole nevzejde nic dobrého. Láska matky k milovanému dítěti je často silnější než smrt. Navzdory jurisdikci, navzdory všem klauzulím.“

7. 11. 1751

„Ta holčička se jmenovala Amátka,“ řekl Šmolík, když jsme večer usedli k týden rozehrané partii. „Přivedli ji do školy brzy po mém nástupu. Skoro nemluvila. Zkoušel jsem ji pouze o samotě, nejčastěji v kuchyni. První rok vedle ní musela stát Kuličová, aby se mohla držet její zástěry. Nejšťastnější byla v přítomnosti Ackermanna. Ten v ní objevil píseckou pěnici a nedal na ni dopustit. V tom, jak zpívala, bylo něco andělského, posvátného, co pohnulo i s tím největším balvanem.

S podivnějším dítětem jsem se nepotkal. Když se na vás podívala, chtěl jste ji obejmout, a přitom jste cítil nepopsatelnou úzkost. Oči jí občas potemněly, jako kdyby v ní život na minutu vyhasl. Děti na člověka dovedou přenést všechno, z čeho mají hrůzu. Myslím, že ji ostatní týrali. Ti, co její tělo po smrti uviděli, mluvili o četných škrábancích, modřinách a podlitinách. Od kamenů v řece je nemohla mít. Dno je u ostrova čisté a voda se tam táhne jako povidla.“

Po učitelově odchodu jsem se dlouho převaloval na slamníku a nemohl usnout. Trápily mě zlé předtuchy. Myslil jsem na zoufalou Habichovou, na její dítě polykající v řece andělíčky, a jeden za druhým se přede mnou vynořovaly stíny dalších sebevrahů – od malého Karlíčka, který chtěl pouze vystrašit rodiče a nedopatřením se oběsil na dveřích, přes Dominika Kunta, jehož dobrovolný odchod ze světa pouhý týden před slavnostním vysvěcením šokoval celý seminář, až po mého přítele, dobršského písmáka Josefa Kačírka, chalupnici Hálovou nebo věčného svárlivce a hnidopicha Havrdu, správce zámku v Česticích.

Většinou patřili k nejlepším farníkům, v kostele měli vyhrazená místa, ke zpovědi chodili častěji než ostatní – a přesto svůj čas určený ke spáse nedokázali využít. Postavili se proti přirozenému řádu a proti daru života.

Suicidium, sebevražda jako akt zoufalství mě s přibývajícím věkem tíží stále víc. Považoval jsem za své selhání, pokud jsem v ní komukoliv z okolí nedokázal zabránit, pokud jsem včas nepoznal, že se někomu usadil na duši rašelinný šlem.

Z chmurných úvah mě vyrušil hluk na chodbě, způsobený opilým Kuličem a jeho kumpánem štafířem Buzkem. Přitáhli spolu před půlnocí z chlastárny a zalezli do „kabinetu“ blízko mé světnice, kde má školník mezi harampádím železné zásoby. Oba za zdí hučeli jako čmeláci. A ty řeči! Nejdřív pomlouvali ševce Konvičku za to, že natahuje kůži zuby, boty lepší jako vlaštovčí hnízda a do kramfleků cpe kaširované papíry. Potom nadávali radnímu Zajíčkovu do krkavců a nakonec se pustili do odborného diskursu o poctivosti žen. Shodli se, že jim nejde věřit. Rozum mají v kolenou, případně o loket výš. I v nejintimnějších chvílkách myslí jenom na to, jak by mužského doběhly. Dávají si na okraj „štěpiny“ pijavice, aby z nich vycházela krev, a ubohému milenci nad malým chuchvalcem sraženiny vyhrožují, že si je musí vzít.

„Moje stará nebyla lepší. Stáhla si před svatební nocí kunidlo bílky s vodou a křičela, že to dělá poprvé,“ dusil se smíchy štafíř. „Já jsem se na ni proto nezlobil. Chtěla být jako Cellenská Matička. Horší je, že od toho bílku chytla slepičí povahu. Do prvního haranta to ještě šlo, ale co odrodila, tak mi zanáší.“

Štafíř po těch slovech vyprskl a jako nějaký komediant napodobil kdákající nosnici. Školník se k němu přidal a v horním patře školy to asi půl hodiny vypadalo jako v kurníku. Přítrž všemu učinila rozhněvaná Kuličová. Ta oba násosky z kabinetu vyhnala. Ještě na schodech bylo slyšet, jak je mokřým hadrem tluče přes záda.

13. 11. 1751

Při poslední návštěvě fary jsem požádal Ackermanna o vyladění staříckého klavichordu. Šmolík mi zpola nevidomého kněze doporučil jako vyhlášeného odborníka a nejlepšího muzikanta z farnosti.

„Škoda jeho nemoci,“ řekl. „Nedovolí mu zastat práci v plné míře. Kdykoliv supluje ve škole Ignáce, děti se mu posmívají, neposlouchají ho a utíkají ze třídy. Ale to nadání! Duše se mu převtělila do prstů! Dokud byl v Praze, přetahovaly se o něj všechny kostely.“

„Taková sláva to nebyla. Jsem pouze obstojný houslista, cellista a varhaník,“ mávl Ackermann rukou, když jsem mu učitelova slova u sebe doma tlumočil. „Pro mě je hudba útěchou. Nahrazuje mi krásu litery. Oči jsou můj kříž. Podle legend svatí mučedníci prohlédli teprve, když byli zbaveni zraku, jenže jaký jsem já mučedník. Oči se mi zkazily už v semináři, před vysvěcením. Od té doby na nich mám přilepené rybí šupiny. Dříve jsem si dělal výplachy řepíkem, verbenou a později mi pomáhalo silné collyrium. Dnes už ne. Minulý rok jsem se vypravil k zázračným pramenům v Nicově a ve vsi Břežany, na doporučení jednoho z pražských ophthalmiků jsem zkusil i žluč z úhoře. K ničemu to nebylo.“

Chtěl jsem kaplana potěšit slovy svatého Augustina: kdo vidí temnoty, ten nepozná bludy, ale zabránil mi v tom řev z nálevny. Otevřel jsem okno a podíval se ven.

Na ulici stál zpitomělý Habich obklopený dorážejícími pijany v čele s podučitelem Kopalem. Podobal se psovi zahnanému do kouta. Tlačil se ke zdi protějšího domu a snažil se neschytnout moc ran.

„Táhni k řece ke svým kůzím! Tady ti nenalejí, mezi nás nepatříš! A běda, jestli se tu znovu objevíš. Zvalchujeme ti hřbet!“ vyhrožovali mu rozezlení slimpalové.

Bylo pouze otázkou času, kdy nešťastníka srazí na zem, a tak jsem násilníky ze svého okna (jako z kazatelny) zhurta okřikl. Nevraživě se na mě od své oběti obrátili a chvíli si mezi sebou něco brblali. Nakonec se nechali přesvědčit. O krok o dva ustoupili.

Habich se na mě podíval šílenými očima a zasténal: „Já za vámi přijdu! Vy jediný jste pravý, vy jediný!“

Potom proklouzl vzniklou mezerou a na nejistých nohách spěchal pryč. Častoval při tom bývalé sousedy slovy posbíranými na hnoji. V bezpečné vzdálenosti se otočil, hrozil jim pěstí a hlasem raněného zvířete všechny proklínal. V jeho lání bylo něco tak děsivého, že před ním i otrlí ochlastové zalezli do bezpečných útrob ratejny, a v hospodě zavládlo po zbytek večera nezvyklé ticho, ve kterém bylo slyšet každé cinknutí sklenice.

14. 11. 1751

Habich svůj slib dodržel. Po nedělní mši mě vyhledal v kostele Narození Panny Marie, kde jsem na tři dny zastoupil děkana Ledeckého v poskytování zpovědní svátosti. Jak jsem zvyklý, chodil jsem si sednout do zpovědnice půl hodiny před mší a také po závěrečném amen, ale dlouho jsem se nikdy nezdržel. Pokud někdo přišel, zpovídal se jen pro formu, a já jsem z jeho řeči cítil náklonnost ke zlehčování, ke lhaní. Všichni svátost zpovědi odbývali. Dloužili se při ní v nose, jak říkal s oblibou farář Bidlo z Kostelce.

Pouze dnes jsem (sám nevím proč) zůstal ve stísněném prostoru „dřevěné skříně“ i poté, co na kamenné dlažbě utichly kroky posledního farníka. Malá cestovní kamínka pod lavicí příjemně hřála a já jsem upadl na pár minut do limbu.

O to víc mi zatrnulo, když zpovědnice zapraštěla a kdosi neohrabaně, humpolácky dopadl na dřevěné klekátko. Udeřil mě do nosu smrad zatuchliny smíchaný s kozím prkem, a vzápětí se za malou dřevěnou mřížkou objevily šílené těkající oči koželuha s bělmy plnými hnědých stříkanců. Všechno se ve mně sevřelo. Pocítil jsem tu samou hrůzu, jako když mě před lety cestou k umírajícímu napadl řeznický pes.

Z Habicha táhly pivní slivky a mlel samé pitomosti, jako kdyby mu hubu olízl zlý duch. Stále jen naříkal: „Modli se za zatracence. Modli se za ztracenou duši. Žádná půda nepřijme mé tělo.“

Jsem mrtvý mezi živými. Čert mě plundruje. Pucuje mě bez mýdla. Čert je červ a potvora. Čert je krkavec. Mumrovaný myslivec. Phůj, čerte, phůj. Nekousej mě do krku.“

Znělo to vyděšeně a zároveň i poněkud jízlivě. Snažil jsem se nešťastníka uklidnit a povzbudit, ale měl jsem pocit, že mluvím s tatem. Habich mi skákal do řeči, vyrážel ze sebe jalová pomatená slova, chrul se na klekátko jako zvíře a zarýval nehty do dřevěné zástěny. Nakonec do ní několikrát netrpělivě, zlostně udeřil.

„Tak dost! Nejsi v pivnici!“ okřikl jsem ho. „Svým chováním přivoláš neštěstí! Modli se, věř v milosrdenství Ježíše Krista a přijď, až budeš střízlivý! V takovém stavu ti nemohu dát rozhřešení, ani udělit pokání!“

Habich po mé výtce zoufale zaječel a rozběhl se mezi lavicemi ke kostelním dveřím. Naříkal tak hlasitě, že ho v sákrstii zaslechl převlékající se Ledecký. Oblečený pouze do reverendy mi přispěchal na pomoc.

„Právě jsem udělal velkou chybu,“ řekl jsem. „V chrámu Páně, přímo u kříže, jsem tomu zoufalcovi nedokázal ulevit.“

„Nejsi sám,“ ujistil mě děkan. „S Habichem se nedá domluvit. Víno je s kořalkou jed duše. Kdyby mu pustili žilou, vytekla by pálenka. Jednou skoncuje sám se sebou nebo někoho zavraždí.“

„Myslíš, že by mu pomohlo svaté exorcizování?“ zeptal jsem se opatrně. „Po pravdě řečeno, uchýlil jsem se k němu jen několikrát a bez většího úspěchu. Nedovedu rozeznat posedlost od duševní nemoci.“

„Proti tomu, co ho trápí, jsme my dva bezmocní. V jeho případě pomůže jedině zázrak,“ řekl děkan a hubenou, vyschlou rukou ukázal na svatý obrázek Bohorodičky blízko oltáře, lesknoucí se v mihotavém světle svící bezpočtem drobných zlatěnek.

15. 11. 1751

Vyprávěl jsem Šmolíkovi s Kuličem, co se v kostele přihodilo, a obrátil jsem se na ně s prosbou, jestli by Habichovi do jeho doupěte v Ouzké uličce nezanesli na přilepšenou pár troníků.

„Já bych rád, jenže před pár dny ho odsud chlapi vypíchali klacky jako jezevce,“ zakřenil se Kulič. „Od té doby se schovává na vališti mezi kládami nebo v kůlně převozníka Hrdela. Je horší než zaběhnutý pes. Hledal bych ho zbytečně.“

„Převozník je můj strýc z matčiny strany,“ řekl učitel. „S vaším kamarádem Kavkou mají propachtovanou vodu od šlejfirny až ke Skuhrovu mlýnu. Byl to právě on, kdo objevil utopenou Habichovou i malou Amátu. Jestli chcete, můžeme ho navštívit. Hrdel je podivín, dá se s ním jen těžko domluvit, ale třeba nás za koželuhem dovede.“

Mé obavy ze zpáteční cesty vedoucí do strmého krpálu rozehnal Šmolík slibem, že objedná kárníka, a ten mě ke škole vyveze jako pivní sud.

Dnes ráno jsme spolu vyšli do řídké mlhy. Vydávala stejně prisprostlé zvuky jako chlemtající pes a snášel se z ní slabý déšť. Mezi akrovými políčky, klášterní chmelnicí a několika opuštěnými štěpnicemi jsme zamířili na otavský břeh k nehezke doškové barabizně s podmračeným štítem, nakloněné do strany jako zpuchřelá červivá houba. Tam učitel zaklinkal s mírně poťouchlým úsměvem na převoznický zvonec a z okna se vzápětí ozvalo nepřívětivé houknutí: „Jestli nemáte nasráno v kalhotách, pojdte klidně dál.“

V koutě potemnělé místnosti, pod zakouřeným stropem podepřeným velikou almarou seděl menší uzlovitý chlapík a strojil udici.

„Jak jsem vám říkal, pane faráři, strýček je trochu samorost, ale nemyslí to zle,“ omlouval svého příbuzného Šmolík a dobrácky, pouze na oko Hrdela pokáral, že nejsem žádný jeho kumpán z hospody, aby na mě mohl mluvit jako na kozu.

„Jen nechte být,“ zastal jsem se převozníka. „Máme hodně společného. Já lovím z kazatelny a váš strýc z pramice.“

„No, jestli jste letos chytil tolik duší jako já ryb, tak vás představení sotva pochválí,“ obnažil Hrdel torzo chrupu a hrubýma špinavýma rukama sklidil nepořádek ze stolu, aby na něj učitel mohl z mošny vyložit dvě lahve vína, slané preclíky a kousek dobršské slaniny. „Vždyť já vás, velebný pane, dobře znám,“ řekl přátelsky a tak trochu na omluvu. „Venca Kavka mi o vás často vyprávěl. Jenže znáte Kavku. Ten vzpomíná hlavně na to, jak jste v dětství rabovali cizí haltýře a vykrádali sklepy.“

„Kdyby jenom to,“ povzdychl jsem si nad hříchy svého mládí a raději jsem obrátil pozornost k důvodu naší návštěvy.

„Habich se tady několikrát objevil,“ řekl Hrdel. „Dvakrát jsem ho nechal přespat v boudě na sítích. Jestli opět příleze, tak mu peníze od vás dám. Já ho nesoudím. Z toho, jak ho osud vytrestal, by se nikdo nezberchal.“

„Váš synovec mi prozradil, že jste Habichovou i malou Amátu našel právě vy,“ řekl jsem a převozník těžce vydechl: „Raději bych tu slávu nechal jinému.“

Po těch slovech se s námahou zdvihl ze židle a vyvedl nás ze špinavé cimry na podemletý břeh, pod kterým spěchá k náhonu hladový černý proud. Ukázal na vysoký strom za domem: „Tam za tou olší jsem měl nastraženou udici na sumce a ta malá chuděra se zachytila o nabroušený hák. Od té chvíle, kdykoliv uvidím, že je prut do oblouku, skřípu zadnicí. Takové štěně, taková pitruska. A to jsem ji týden předtím převážel i s Habichem k Nejsvětější Trojici. Seděla na přídi, měla rozpuštěné vlasy, a když zaklonila hlavu, spadaly jí do vody. Dělal jsem si z ní legraci, ať si dává pozor, aby ji za ně vodník nestáhl pod hladinu. To jsem si naběhl! Podívala se na mě jako na hovado.“

„A jak to bylo s Habichovou?“ zeptal jsem se. „Prý se utopila o měsíc později.“

„Přesně na svatého Rufuse,“ pokýval hlavou převozník. „Do její mrtvolky jsem píchl bidlem

u splavu. Zdvihlo ji to ode dna a zůstala ležet na jezu. Nohy jí trčely do vzduchu jako pahýly. Už jí nebylo pomoci. A to ji v noci zaslechla moje žena! Dokonce mě kvůli tomu vzbudila. Říkala, ať se jdu podívat k cestě, někdo tam prý nařiká. Jenže venku lilo, jako kdyby v nebi vyrazili čap. Troufl jsem si udělat jen pár kroků od dveří. Pevnou zem nešlo od řeky rozeznat. Kdepak by mě napadlo, že stará nejančí zbytečně. Ještě jsem ji za to, do jaké sloty mě vyhnala, bacil mokrou čepicí.“

Hrdel v syrovém mokrém vzduchu zafркаl jako kobyla a utřel si nos rukávem.

„Tu malou jsem z vody vyndal sám. K její mámě jsem nechal zavolat mladého kata Nymburského s pohodným,“ řekl. „Dostávali ji na břeh celý den. Chtěli, abych jim půjčil šif, ale lidi by mi do něj už nikdy nesedli. Měl bych po živnosti. Museli proto k nebožce po koruně jezu a vytáhnout ji provazy. Přál bych vám vidět, jak se klepali. Kašpaři. Týrat lidi, na to jsou kofři, ale plavat neumí.“

Než jsme se u pobořeného plotu ze starých planěk rozloučili, sáhl Hrdel pod závěs vrbových šlahounů a ze zívající tůně vytáhl proutěnou vrš s nechutnou opeřenou zmuchlaninou ze zahrávající slepice, na jejíchž zbytcích hodovalo v odporném hadím propletenci několik velkých úhořů.

„Tihle krutáci budou letos poslední,“ prohlížel si je zálibně a rukou obalenou v písku pro jednoho sáhl, aby mi ho na revanš daroval za přinesené víno a slaninu. Já jsem ale k převozníkovi nelíčenému údivu nabízenou rybu odmítl. Některé dary nelze přijmout, pokud o jejich původu člověk příliš ví.

(Ukázky z rukopisu připravovaného ke knižnímu vydání.)

Gramofon. A laskonky.

Uvnitř zašramotilo. Stařický gramofon si před koncertem potřeboval odkašlat. Lada, uspokojená výběrem podvečerní desky, zapadla do křesla a zavrtala se co nejhlouběji. Oči přivřela, aby ji od vdechování hudby nic nerušilo. Beztak to bez mhouření nešlo, bronzové říjnové paprsky jí padaly přímo do obličeje. Už jen protáhnout nohu v koleni a zaplašit mravence pochoduující lýtkem a koncert může začít. V ztuhlém kloubu zapraskalo důkladněji než před chvílí v gramofonu. Mají na to právo, koleno i gramofon. Bez ohledu na kupu let je využívá denně a – snad! – ještě nějaký ten pátek neporouchané používat bude. Holt bez kolen to nejde, ale ani bez gramofonu si život představit nedokáže.

Soukromé koncerty – její podvečerní laskomina. Věrný gramofon přehrává desku za deskou a na neuspořádaný hudební výběr si nestěžuje. Po letech pravidelného domácího koncertování a díky péči pana Václava, laďícího její sbírku, se jí vkus rozšířil a zpestřil. Jinam než do starožitnictví k panu Václavovi desky kupovat nechodí, on nejlépe ví, co vlastní a co se jí bude zamlouvat. Pokaždé má pro ni nachystané dva tři poklady, i když se mezi výlety z Dejvic na Vinohrady roztahují čím dál větší mezery. Štreka metrem a tramvají člověka uondá.

Pan Václav ji skrz hudební vkus zn, zato ona o nm krom toho, že vlastní vinohradské starožitnictví, neví zhola nic. A to ode dne, kdy do jeho krámku vešla první, uběhlo tolik let. Bylo to zzračn – gramofon si ji z ulice sám přivolal! Nemohla nevejít a přes neuspořádanou směsici harampádí a drahocenností se neprokatat až do zadní části, kam se ani dennímu světlu prosmknout nedařilo. Choulil se tichounce a pokorn v růžku, na thonetce s popukanm lakem – její gramofon. Čekal tam na ni, mozn roky! Samotnou ji udivilo, jak rozhodn jednala, zničehonic se stala majitelkou gramofonu a několika desek k tomu. Jinak to nešlo. Svůj gramofon tam nemohla nechat njakm cizím lidem. Co kdyby se o něj nedobře starali nebo na něm jedinou desku nepřehráli, jen by zdobil vyumělkovaný obývací pokoj. To u ní je využívan jaksepatří, téměř každý večeř si vyhrává, na čem

se spolu shodnou. Co si dneska dopřát poctiv hody a přehráat desky dvě? Kdopak se nejlépe hodí k podzimu a načatmu červenému?

Serge, samozřjm, Serge! Hlas i slova nakřpnut cigaretami a vnem, přesto laskj, snad díky romantice a vášni. Jeho písničky souzní se stromy v barvě toho rozpitho červeného, s korunami, které říjen převlékl do svrchnk teplých odstn. Nebude trvat dlouho a listopad je svlékne donaha a nech několik měsíců mrznout spolu s obyvateli Dejvic. Musí si ty barevn svršky dosyta vychutnávat, než se z nich stanou rohožky kolem kmenů a nesčetn podrážky je ušlapou do ztracena.

Ale dnes je říjen a čas kvap a Serge čeká, jen ho najít. G, G, Gainsbourg... kdyby desky uspořádala podle abecedy, netetovala by si teď do kolen vzorek peršanu. Konečně se dohledali! Ještě zatáhnout zvesy, lampa před vchodem se zase rozjančila. Program na zítřejší dopoledne je tedy dan – shánět opraváře, než jí z toho proklatho stroboskopu začne cukat oko. Protelefonovat se na sprvn úřad, na sprvn oddlení a ke sprvn osobě, která m pomaten pouliční osvětlení na starost, d zabrat. Nic pro slab ntury nebo lidi s plnou pracovní dobou, minule to kousek před cílem skoro vzdala. Ale uřvan světlo někdo umlčet musí, chodník pod ním se mění v nebezpečnou zónu. Mil mladík z vedlejšího vchodu zrovinka málem uklouzl, když zjišťoval, co se to nad ním na nebi děje. Buď zaklel, nebo si postěžoval do titrnch sluchátek bez drátků, nejsou vidět a neustále ji matou. Vžyt co si pošt s neznmm chodcem, který ji oslovuje kámo nebo zlato anebo úkoluje nákupem brefu a tofu a chlebem od Antonína, dy v, tm oříškovým?!

Další nebožk pod pouličním stroboskopem zavrávoral. Pan Finančk. Div že to jeho prkenn tělo ustlo. Pd by mu, chudákovi, narušil řád, dennodenn rituály toporn jako jeho záda a pohyby. V podvečeř díky němu nepotřbuje kontrolovat hodiny – televize, čtyřiadvactka a nsledn jednička, vypakuj ticho ze sousedního bytu pokažd ve stejnou dobu. Potřbovala by si od něho ždibec zpravodajsk svědomitosti pjčt, stisknout kolem sedm tlačítko na ovladači je čím dál nesnadnější. Bezmála týden netuší, co se se světem děje, kde hořelo a kde se vylila voda, kdo kde s kým bojuje a proč nastala vajíčková nebo bramborov krize, jestli je v Praze turist moc, anebo mlo, každopádně jich jistojistě přicestoval úplně špatn počet. Kdyby jen všechno to bolní a trampoty neuvzly v žaludku a neplašily spánek!

Jedin v pátek se pan Finančk chov nezodpovdn, zprávy vynechává a kamsi odchází. Tolik by ji zajímalo kam – jako správnou zvdavou dchodkyn, obdivuhodn nenpadn ukrytou za záclonou. Těžko si ho představit ve víru velkoměsta, jak si objedná destku nebo dokonce štamprli něčeho ostřejšího. Také může vyrážet do kina, na cokoli, protože se mu líbí buď výše, anebo nic. Ale nejfantastičtější je varianta schůzky s dámou. Kdyby v kln zahrdkřsk kolonie na Ořechovce kutil domácí zbraň hromadného niční, popřípadě navštěvoval kurz štrikovní kojeneckých čepčk, udivilo by to mn.

Přesto by měla z hlavy vypudit přezdívku, jíž ho v duchu oslovuje. Nemůže za to, že se mu stovky úředních hodin prohryzaly až do soukromého života, až do DNA. Anebo ho sužuj trable, kdy se člověk

zuby nehty drží zvyklostí, do úmoru lpí na řádu a pořádku. Jako pratetičku od Trutnova, s fúrou osobitých obyčejů a domkem jako klíčka, čistounkým a uspořádaným. Holt potřebuju to své šeptávala v odpovědi na povytažená obočí a posměšné i rýpavé poznámky.

Byli děti, když u ní se sestřenicí a bratrancem trávili letní prázdniny. Byli – přece! – ještě malí. Jenže rozum dávno měli. Proto ji výčitky ani po všech těch letech, co letech, desetiletích, neopustily. Už tenkrát tušili, že provádějí něco nedobrého, že nejde o pouhou skopičinu. Dávno není jak dozvědět se, zda se tehdy v jejich až nepochopitelně laskavé tetě cosi neodvratně nepošramotilo. Když si vybaví její podivně nelidsky přerývaný dech, ví, že mohlo.

Jezdívají tam tak rádi! Uniknout z rozškvařeného srpnového města do Podkrkonoší bylo pošušňání. Do obíleného domku se zahradou s jabloněmi a třešňí a záhonkem vzácných lesních jahod, s maličkou králíkárnou a hloučkem slepic zobajících vedle kompostu, díky nimž večeřívají jídla z čerstvých vajíček, která chutnají úplně jinak než z městských. A ty lívance! Nejlahodnější lívance, jaké kdy okusila. Se sladoučkou borůvkovou zavařeninou a domácí šlehačkou hustou tak, až tvořila kopce, které se ani v letním vedru neroztékaly. Ládovali se, za ušima jim lupalo, u naklizeného stolu ozdobeného háčkovanou dečkou a vázičkou s květy z nedaleké louky. Dečka i váza měly přesně určené místo jako každý předmět v tetině domku. Nedalo se tu zahlédnout drobek ani zanechat otisk prstu v prachu na poličce. Od rodičů měli nakázanou absolutní poslušnost a moc se ničeho nedotýkat, raději být furt venku. A oni furt venku byli, v lese a u potůčku, s ničím moc nešoupali a pokaždé tetě pochválili šunkafleky a kompot, dokonce i nejnudnější, meruňkový.

Koho z nich to tenkrát napadlo? Koho z nich probůh napadlo dotknout se hodin? Přetočit svědomitě seřizené pendlovky?! Vzešlo to z letní nudy, nebo jim vážně přišlo, že jde o obyčejný šprým? Co na tom záleží, souhlasili všichni tři. A rozum z toho měli. Proto ji výčitky svědomí nikdy tak docela neopustily. Bylo to poprvé, kdy někomu vědomým činem tolik ublížila.

Ob den, na třetí, přesně na třetí, chodívala prateta do koloniálu. Paní vedoucí, Jana nebo Jarka, ji měla ráda, asi i trochu litovala a pod pultem schovávala, co teta obvykle kupovala. Nebála se, že si zboží nevyzvedne, párkrát se do krámu dotrmácela s teplotou, zkrátka to neuměla jinak. Možná tam na třetí nedorazila jen jedinkrát. To odpoledne, kdy s bratrancem a sestřenicí přetočili ručičky pendlovek, kdy sáhli na tetiččin úzkostlivě strážný čas. Hýbali časem a hihňali se. Tak přihloupě se hihňali! Ještě u branky se chichotali, mávali tetě se síťovkou a přikyvovali Anó, nanukáč si dají, ať ho určitě vezme! A chechtali se a chechtali a pak se teta objevila v zatáčce a oni se smát přestali. Protože teta nedělala kroky, ale nepřírozeně vlekla své tělo za sebou. Propadla brankou a vchodovými dveřmi a pak se udála ta děsivá věc. Teta překročila práh předsíně a překročila práh světnice – v botách. V botách na ven. V botách, jejichž místo bylo v botníku špičkami dovnitř. A nepřezutá se sesula na kanape a oni zkoprněli pod rozkvetlým parapetem. A báli se. Báli se o tetu, která ležela se zavřenýma očima a – kdyby dýchala, ale ona nějak podivně sípala, zhluboka, jenže mělce. Už se nesmáli. Ani trošku.

Odpoledne se odloudalo, připlazil se večer. Vkradli se do světnice, kde na ně čekaly bramborové placky nasladko. Protože s tvarohem je měli raději než obyčejné, suché, a včera si je na tetě vyprosili. Večeřeli, pendlovky si tikaly, zase tikaly načas a tetička byla tichá a oni neřekli Promiň, je nám to tolik líto. Spolykali promiň spolu s plackami. S plackami nasladko. A ji, Ladu, od toho dne výčitky tak docela neopustily.

Dosti bylo zpytování svědomí, akorát přivolá nezdravé sny. Serge náladu opraví, v noci díky němu hlavou poplyne snění po francouzsku. Jen škoda, že jí dneska tolik těká pozornost a nemůže se zanořit do některé z pařížských knížek, měla by chuť zrovna na tu nejpařížštější, co na tom, že ji napsal Argentinec. Magii města prokoukl a do vět vepsal možná právě díky cizímu původu. Stačí, aby pohledem zavadila o hřbet s nápisem Nebe, peklo, ráj, a hlavu má plnou holubičích střech, kavárenských stolků a bukinistů na nábřeží.

Od jakého roku se Cortázar, na čestném místě uprostřed, napařuje v její knihovně? Let to bude spousta, ale z onoho odpoledne, kdy se cestou z oběda stavili v jednom z letenských antikvariátů, si vybavuje všechno. Jak v uprášeném šerosvitu, před policemi obtěžkanými knihami, vzrušeně vykřikl Tuhle musíš mít, tu musíš číst, tu musíš milovat, já vím že jo! Nedbal káravého pohledu antikváře, nadšení nepřidusil a dál nadšeně básnil, básnil o Cortázarově veledíle, které zkrátka musí vlastnit, a už stál u kasy a platil a vzácnost jí obřadně předával a ona rozevřela náruč a Julio byl její.

Z antikvariátu do Stromovky to bylo pár kroků. Raně říjnové odpoledne ještě hřálo, a tak usedla na lavičku, a listy si rezavěly a stránky šustily a ze Stromovky odputovala na nábřeží Seiny a také tam platany šustily zrzavými korunami a podzim si voněl tady i tam, úplně stejně. Jenže pak ty letenské listy zachrastily hlasitěji, jak by ne, když v nich hopkal jezevčík a panička volala Julčo, a jí se chtělo zpátky na nábřeží, jenže říjen je říjen, a když světlo zmatní, zebou chodidla. Nezbylo, než se zvednout a cestou domů nakoupit víno a sýr a rohlíky a to víno nebylo z Francie a sýr nebyl mazlavý a rohlíky nebyly bageta, ale oni si hravě představí, jak hrozny polapily provensálské paprsky a gumové pečivo křupe.

Hned mezi dveřmi se ptal Tak co?! a lokl si vína a dál se ptal Co na ni říkáš?! a ona vyprávěla, jak knihu milovala na lavičce ve Stromovce, jak se procházela kolem Seiny a listy tam byly stejné jako zdejší. A on přednášel o symbolech a kázal o syntaxi, a tak ho škádlila Kdy že ta univerzitní přednáška skončí? a on se trošku načepýřil a hodně zastyděl a ona řekla cosi čírého a on se zarazil Vlastně ano, vlastně jo, pravda, tak to je. A pak pili víno a milovali se na pohovce a snili, snili o Paříži. Snili pak každý podzim, jenže spíš snili, než plánovali, jaksepatří bedekrově, romanticky a kýčovitě, jako správním turistě, až si sami ze sebe museli utahovat, když si bájili stolky pod markýzami, mávnutí rukou nad Monou, zato nadšení z neznámého plátna, a nábřeží, znovu a znovu nábřeží, vroubené platany a bukinisty, kde si pořídí nejbarevnější a nejsentimentálnější z obrázků Sacré-Cœur a vetchou knížku, z níž neporozumí slovu. Podzim za podzimem snili a neplánovali a roky utíkaly a najednou bylo pozdě, nestihli to a ona do Paříže nejela, protože samotné by jí tam bylo smutno. Navštívila Vídeň a Berlín,

Florencii a Budapešť, Amsterdam i Nice, ale o platanech u Seiny raději jen snila. Samotné by jí pod nimi bylo smutno.

Zdřímala si? Zdá se, gramofon mlčí a šero vystrnadila nažloutlá pražská tma. Odkud vychází ten šramot?! Je za něj zodpovědný venek? Napraskl ticho pokoje, ale nepodobal se důvěrně známému velkoměstskému šumu. Jako by - hloupost, nemůže vycházet zevnitř gramofonu. Z gramofonu, který dohrál! Ale co, předměty se čas od času ozvou, zachce se jim popovídat si. Parketa zapraská a skříň lupne, sklenky cinknou, aniž je ruka nutí. Jenže tenhle rachot je nezvyklý a hlasitý a možná jí haraší nebo se zasekla mezi bděním a sněním, kde se vídají i slýchají podivnosti, nevadí, obyčejné šramocení je prkotina mezi halucinacemi, jenže teď v gramofonu rachotí hlasitě a odkudsi z hloubky a ji to vážně leká a -

A najednou tu stál. Před gramofonem, na ošoupaném peršanu. Vysoký a vzpřímený, úplně jako tenkrát. Stál si tu a díval se a usmíval, pořádky, jako by se jejím údivem náramně bavil. Promnula si oči a on tu pořád stál. Ale co si má zničehonic co postávat a takhle se křenit?! Po tolika letech! To mu vytmaví!

Předběhl ji, raději.

Copak mě po takový době ani nepozdravíš?

-

Chápu, nečekalas mě.

-

Teda sice nečekala, ale jak se ti daří, bys mi říct mohla.

-

Prosím tě nepřežeň to s tím divením. Vážně si myslím, že po těch letech si zasloužím aspoň malý uvítání.

Aha. Ahoj.

Děkuju! Také zdravím! Dalo nám to zabrat, ale úvodní ceremonii jsme zvládli, a můžeme se posunout dál. Takže -- jak se ti vede?!

-

Co kyčel, co kotel a co chatka a - a kde je Ruda? Copak - i když, vlastně, už tenkrát mu bylo - kolik mu vlastně bylo?

Deset.

Deset. Pravda. Promiň, že ho připomínám. To mě mrzí, že už tady, s tebou, není.

To je dobrý, ale děkuju, už je to dávno. A smutný oči si nech od cesty, nikdy si ho zrovna rád neměl. Že pelichá, v noci řape drápama po parketách, že řafá sopránem a - a tak. Pamatuješ? Pořád sis stěžoval, že máš na saku chlupy.

To jsem měl.

Jo. Tos měl.

Co když necháme chlupy chlupama a už mi konečně povyprávíš, jak se ti po všechny ty roky vedlo? A jak se ti vede teď?

-

Copak nevíš, jak se máš?!

Když já si nejsem tak úplně jistá.

Ale no tak. Zkus to.

-

Teda takhle zamlklou si tě nepamatuju. Vždyť to jsem jenom já! A opravdu bych rád věděl, jak se ti daří, když už jsem tady, když jsem přišel.

To spím?

Myslíš?

Myslím! Lepší abych spala, než že jsem se pomátla.

Jsou i jiný alternativy.

Tak to bych ráda věděla jaký. Buď spím, nebo mi hráblo a moc by mě zajímalo, jaká další možnost existuje.

Tak se hned nečil, vždyť já tě vážně jen přišel pozdravit a vyptat se, jak se máš. A taky, pravda, mi tam už bylo docela těsno. Všechno mám zkoprnělý.

Tys byl -

A když jsem u toho, za mě teda výběr desek nic moc. Moc smyčců, moc Francouzů, za kytaru a český slova bych se nezlobil. Ale na muzice jsme se nikdy neshodli. Právo volby má zkrátka ten, kdo je venku.

Venku?

Jasně, venku. Ale teda od Frantíků a houslovýho vrzání by sis mohla dát pauzu.

Dobře.

Dobře?

Trochu to prostřídám.

Senzace, děkuju! A co kyčel?

Vyměněná.

Gratuluju k vylepšení kloubu!

To se budeme bavit o kloubech?

Kdepak, to jsem nechtěl. Jenže když mi nechceš nebo neumíš říct, jak se ti daří, tak to zkouším oklikou.

Přes kloub?

Pravda, pitomý. Ale jestli se nerozhoupáš, budu postupovat od hladinky cholesterolu přes stav střev

až po kuří očka.

Kušuj. A přestaň si ze mě utahovat. Navíc tomuhle se říká vydírání a –

A taky se tomu říká starost. A taky vydírání.

Umanutej, jako tehdá. Co s tebou nadělám, mám se –

Ano?

Mám se – když ono to není tak snadný. Já si nejsem tak úplně jistá, jak že se to vlastně mám. Asi vcelku kloudně. Někdy. A někdy zas moc ne. Vždyť víš – žití. Věděls, teda.

Děkuju.

Za co?

Za upřímnost.

Dobře.

A osaměle? Osaměle se necítíš?

–

Tak?

Někdy.

Hm?

Někdy. Třeba ve dvě ve tmě, když se člověk zničehonic probudí a dojde mu, kdo je a kde je a proč je. Nebo když dávají Dým bramborové natě anebo kdykoliv z televize promluví Hrušínský, dyť víš, měli jste podobný hlas. Taky když do výloh květinářství vystaví listopadky a o adventu, když zavoní svařák. Nebo když si nedám pozor a při uklízení skříně zahlídnu tu skládanou kostkovanou sukni. A když si dám v cukrárně na růžku laskonku. A na podzim, na podzim mi je trošku víc smutno.

Na podzim?

Na podzim. Protože v říjnu mi za každým pražským nárožím vyskakuje Paříž.

Proč jsi tam pak nejela?

Do Paříže?

Do Paříže.

Samotný by mi tam bylo smutno.

Já vím. Já bych tam, bez tebe, taky nejel.

Já vím.

Mrzí mě, že jsme to nestihli. Že jsme se po tom nábřeží neprošli a nekoupili si kýčovitej obrázek u bukinistů. A ještě jsem ti ani nepověděl, jak moc ti to sluší! Jak moc jsi pěkná! Nevypadáš nějak víc francouzsky? Jen nevím, čím to je.

To budou vlasy, přestala jsem si je barvit. Všimla jsem si na Staromáku dam z Francie, snad všechny mají vlasy nebarvený. Tak jsem to taky zkusila. Ona šedá a stříbrná nejsou o nic míň hezký než ostatní barvy. A jsou zadarmo.

Odtud ta Francie! Moc ti sluší! A já vím, co říkám, tomu já rozumím a vždycky jsem rozuměl nejlíp

ze všech. Vždycky jsme věděl, že jsi ze všech nejpěknější. Tak to bylo a je a jiný nebude.

Brepto. Dyť mám zrovna na hlavě vrkoč.

Nejpěknější vrkoč. A nedohaduj se se mnou, v tomhle mám pravdu já a neuhnu o píd.

Tak se mi zdá, jestli on z tebe nezačíná odkapávat sentiment?

Teď kušuj ty. Ale vážně, tolik doufám, že se máš častěji fajnově než smutně.

Snad. Holt žití. Někdy mě loupne a někdy kleju. Ale loupání a klení nejsou zajímavý na povídání.

Co s tebou nadělám. Tak ti aspoň pomůžu vyřešit jednu trabli. To tvoje smutnění, když si v cukrárně dáváš laskonku. Já mám totiž na laskonkový smutnění perfektní řešení – dávej si rakvičku.

Úchvatný.

Viď že jo!

Hlavně že se bavíš.

Náramně! Anebo radši věneček?

Čím dál líp.

Nabančíme smutku srandou, jako dřív. Protože mi je líto, že ti bývá teskno.

Ale to nemusí. Holt je mi kupa let. A to ke kupám roků patří.

Přesto. Je mi smutno z tvýho smutku. S tím nic nenaděláš.

Ale nadělám – budu si dávat ten věneček. Ale rakvičku ne, jsou hnusný.

To jsou. Ale ty jsi ani laskonky moc ráda neměla. Proč si je teď objednávat?

Tys je rád měl. Pokaždý sis je na růžku dával.

Dával.

A tak se mi u nich hezky vzpomíná. To nevadí, že trošku truchlivě. Je to takový pocukrovaný tesknění. A navíc za to můžeš ty, že mi laskonky zesmutněly!

Pravda, můžu.

Já to tak nemyslela.

Myslela. Protože ono to tak je.

Když já si na nás dva zvykla.

Já si na nás dva taky zvykl.

A jeden není dva.

Ne, jeden není dva.

–

Ale musím uznat, že tvé matematické schopnosti doznaly fascinujícího pokroku!

A tvoje neomalenost dosáhla závratných výšin!

Tušé.

A co teď?

Co by – jen si tu tak budem. Nezná to fajn?

Zní to fajn.

Sportovní hry finančních úředníků

Tátovi bylo tenkrát už třicet a mámě triadvacet, když se jí zeptal, jestli to je ona, vyfocená u výlohy v kadeřnictví. Byl to dobrý tah, protože jí nenápadně polichotil a ona to dokázala ocenit, a tak spolu začali chodit. Pak prý na nějaký čas přestali, protože na mámu čekával před kanceláří jiný kluk s autem a táta tam býval pěšky, ale máma si brzy uvědomila, že ten kluk s autem je obyčejný frajírek, zatímco táta je ten, na koho ona čeká. Že je mimořádně citlivý, si uvědomila až po svatbě, když jí jednou v posteli vyprávěl, jak se stěhovali s rodinou z Rovně do Žatce, protože tam u nich stát dosadil komunistického správce. Nejenom že museli opustit jeden z nejmodernějších statků v kraji. Praděda tam měl šlechtitelskou stanici a táta měl moc rád své holuby a nějaký cizí kluk znárodnil i je.

Nabízeli jim hájovnu na samotě v lese, ale šikovný strejda, kterého komunisti pro jeho šikovnost později zavřeli, sehnal byt v Žatci nad řeznickým krámem. Táta tam chodil přes ulici do kostela dělat ministranta, ale odtamtud ho brzy taky vyhodili a pak ho nevzali na žádnou pořádnou školu, protože měl rodiče buržoazního původu a strejdu ve vězení. Nevzali ho dokonce ani na vojně ke kontrášům, kam se hlásil jako k možnosti, jak se nějak v životě prosadit. Udělal si papíry na motorku, a když ji šel koupit, na poslední chvíli si řekl – k čemu mi vlastně bude? Kam s ní budu jezdit? A když jsem našetřil na motorku, našetřím rovnou na auto a budu jezdit i v dešti! A tak šetřil ještě rok, a pak padla měna a mohl si s těmi penězi vytřít zadek. Byl starosvětsky slušný, takže nemohl zapadnout do přisprostlé dělnické morálky, kam ho osud a komunisti pořád vtlačovali.

Tenkrát po jejich svatbě jaro přerostlo v krátké léto, jako kdyby se rozjásala celá země, dokonce celý svět a život vypadal jako hipizácký sen, ještě když naši odjeli na svatební cestu do Bulharska. Všude byla rozjuchaná nálada, ale skončilo to tak, že v té době, kdy naši odjeli do Varny, do Čech

přijely ruské tanky, stejně jako na dědovu svatební cestu před třiceti lety přijely tanky německé. Táta s mámou měli strach, jestli je vůbec pustí zpátky do republiky. Pak už to dalších dvacet let rozjásaně nepůsobilo a já jsem se narodil do bezgeneračního bláta, jak tu dobu nazval Egon Bondy.

První tři roky jsme bydleli ve Výškově, v obrovské ratejně bývalé školy. Táta velmi brzy ráno odjížděl autobusem do práce a v noci musel přiklášat do kotle, aby to nevyhaslo. Taky plašil krysy velké jako kočka a vůbec to tam bylo nepohodlné, a proto byli rádi, když děda konečně dostal družstevku v Žatci, kterou jim přenechal. Nový panelák byl typické dítě své doby. Stály čtyři stejné vedle sebe, mezi nimi klepadla na koberce, trávník a klouzačky pro děti a mně se tam nikdy nelíbilo a vždycky jsem se celý týden těšil na víkendy na vesnici, kam jsme pravidelně jezdili do vlastního domku se zahradou.

Máma, abychom věděli, jaký je rok, psala letopočty na album k fotografiím, které táta fotil. Když se vzpomínalo na staré roky, neříkalo se: to bylo v sedmdesátém druhém, ale „když byly Liborkovi tři“, protože my děti jsme byly jakousi časomírou.

Jinak byl táta samozřejmě synem svého otce, a zatímco dědova selská krev ožívala nad heřmánkem, tátova se zase projevovala, když předpovídal počasí. Měl schopnosti jako rosnička, nezávisle na televizi zapisoval svým obráceně zkoseným písmem do kalendáře, kdy přijde déšť. Narozdíl od dědy, který chodil o holi a shrbený a nosil brýle s masivníma obroučkama, byl táta i krásný. Proti jeho klukovským fotkám zůstal Leonardo Di Caprio jenom kluk z ošklivince a stejně jako u špičkových modelek probleskovalo z desetiletého táty zvláštní sebevědomí.

Půvab dokonalého chlapce v něm zůstal ukrytý před světem a jenom občas mohl problesknout. Nepochopená krása tátu uvrhla do osamělého světa, stejně jako ušlechtilého sumečka v našem akváriu plném pavích oček a mečounů a podobné havěti. Sumeček je zrozen ke sbírání živin ze dna, tam ale krmení pro rybičky nestačilo dopadnout, protože ho spolykali paví očka a mečouni, a tak musel sbírat z hladiny. A mně se pak jednou v noci zdálo, jak z toho akvária pochoduje celá armáda sumečků, kterým narostly nožičky a plíce, jak jdou kolmo po stěnách a stropech jako mouchy, rojili se ze všech panelákových oken a dole mezi domy se šikovali a ozbrojovali, aby porazili naši barbarskou civilizaci.

Táta ožíval, hlavně když vyprávěl své vzpomínky z Rovně, místa svého dětství. Vzpomínal třeba, jak ve škole měli Němce, který běhal nejrychleji ze třídy, ale jenom když měl v ruce klacek. Táta se ho zeptal, proč má ten klacek, a on mu odpověděl, že si představuje, jak běží jako voják na poli se samopalem. Bylo mu sedm let, když válka skončila, a u nich na statku sídlili němečtí důstojníci, sečtělí a inteligentní lidé, zatímco Rusáci přijeli na koňském povozu, kradli lidem hodinky a znásilňovali mladé holky.

Otcovská láska, kterou mi věnoval, se mu nevracela, protože jsem občas na veřejnosti říkal, že bych byl radši, kdyby můj táta byl strejda: nebyl tak rozpačitý a váhavý, s ničím se nepáral, oženil se s nejbohatší nevěstou ve vsi a čísel z něj úspěch.

Žili jsme v době, která neměla smysl pro dobrodružství a romantiku, a tak si mnoho lidí hledalo cestičky, jak utíkat z té normalizační letargie. Pro tátu to byly sportovní hry finančních úředníků. Mnozí jeho kolegové se o tom vyjadřovali dost pohrdlivě, ale táta tam jezdil rád, a když jsem dorostl, přihlásil i mě.

Stáli jsme tenkrát všichni shromážděni okolo malého rekreačního bazénku a na jednom startovním bloku byl připravený hubený ryšavý chlápek. Neměl s kým závodit a člověk, který tam chyběl, byl můj táta. Nevěděl, že má závodit a ředitel závodů pořád vyřvával do amplionů jeho a vlastně i moje jméno. Táta neměl na sobě plavky a musel se jít převlíknout do naší chatky. Když se vrátil k bazénu, už ten hubený chlapík nestál na startovním bloku, ale vlezl si do vody, liška ryšavá, připraven začít závod bez skoku, rovnou plaváním. Pořadatel odstartoval výstřelem z pistole a hubený chlapík začal před sebou dělat rukama mlýnek a kopal nohama, zatímco táta se mohutně rozmáchnul, odrazil, vyletěl a natáhnul se nad bazénem a pak teprve o jeho prsa chlístla voda. Rozskočila se před ním a spolkla ho a celou nekonečnou minutu, během níž ten hubený závodník mlel svůj mlýnek a sunul se za velkého cákání vpřed, na místě potopení mého táty vycházely z vody bublinky.

To už se finanční úředníci přestávali smát a neklidně hleděli na bublinky a pak se někdo nervózně zeptal: „Umí ten chlap vůbec plavat?“ a všichni na mě lítostivě hleděli a chtěli mi projevovat soustrast, když vtom se můj táta najednou vynořil na druhé straně bazénu, kam doplul pod vodou. Vyrázil z plic vzduch a mohutně krauloval, zatímco hubeňoura mlýnek nedovezl ještě ani do poloviny prvního bazénu.

Tenkrát se táta stal hrdinou dne. Učil holky a slečny střílet ze vzduchovky, narovnával jim lokty a boky kvůli nízkému těžišti, učil pažbu zapírat do hrudního košíku, a jako na potvrzení jeho učitelského umění jsem vyhrál ve střelbě ze vzduchovky, a taky sed-lehu a pak i turnaj v ping-pongu a skoku v pytli a táta taky vyhrál ještě ve střelbě ze vzduchovky, takže jsme byli nejúspěšnější rodina finančních úředníků a vyhráli jsme plátěný zelený batoh s koženým dnem. Ten batoh, se kterým jsem se stěhoval do Ústí a vyrázil i do Saint Tropez.

Takovéhle závody byly spíš výjimka, většinou jsme na víkendy jezdili do Výškova. Táta si tam zvykl, měl vřelý vztah k domácím zvířatům, takže nebylo divu, že na babiččině dvorku brzy tátu poslouchaly všechny divoké kočky ve vsi. Zatímco před náma utíkaly a prskaly, před tátou zjihly a mohl je i drbat pod krkem. Pochopily po svém kočičím způsobu, že má podobnou duši jako ony. Naučil je také lézt pozpátku ze stromů. Nahoru to umí každá, jenomže zpátky je to věc zkušenosti a táta ukazoval kočkám jako horolezecký instruktor, kam mají dávat packy, takže mu pak z vděčnosti olízaly drsným teplým jazykem ruku. Nebyly to ochočené kočky domácí. Ty se líně válejí na zápraží, zatímco polodivoké kočky žily v seníku a na půdě, schovávaly se na nepřístupných místech a toulaly se po širém okolí a všechny tyhle divoké kočky z babiččina dvorku milovaly svobodu.

Nejradši měl táta Pajdu. Chytila se v lese do želez a aby přežila, uhryzala si packu. Nenáviděla celý svět, prskala i na svoje kořata, a měla na celém světě ráda jenom tátu, který jí nohu obvázal a vyhojil.

Pajda mu nosila ulovené myši i krysy skoro tak velké jako byla sama. Dostihla je i na svých třech nohách a zabíjela je se sebevražednou odvahou. Vždycky přihopsala k tátovi na těch svých třech nohách, neforemně a bez kočičí elegance, sama asi věděla, jak je to ohyzdné, přála si být neviditelná, ale pro tu chvíli tátova laskání na to zapomněla a byla nejkrásnější na světě.

Když si babička koupila nového kohoutka a ten starý ho nechtěl nechat nažrat, zakloval ho do rohu dvorku a nenechal mu ani zrnko ječmene nebo kukuřice, táta se ho také ujal a nakrmil kohoutka kostkama syrového masa. Chutnalo mu, a tak ho tím masem táta krmil pořád. Kohoutek rostl dvakrát rychleji než slepičky, vybarvila se mu péra jako pávovi, ale probodával každého krvavýma očima jako orel. Barva toho masa se mu asi odrážela v očích, které vůbec nevypadaly jako kohoutí, a ani on sám si o sobě nemyslel, že je kohout, nenaučil se nikdy kokrhat a místo toho napodoboval psi štěkot. Slyšel ho jako vzdálenou ozvěnu za zdí dvorku, takže neviděl, jak to zvíře vypadá, ale asi z toho štěkotu cítil maso a vzal si do hlavy, že je pes. Pak jednoho dne ležel starý kohout mrtvý na hnoji s proklovaným hrdlem a kohoutek krmený syrovým masem se tvářil jakoby nic. Běhal po dvoře, pojímal slepice a neuměle štěkal. Kdyby v tomto stádiu zůstal, bylo by to dobré, jenomže jednoho dne se masem krmený kohout rozeběhl proti tátovi, svému stvořiteli a poslední překážce před uchopením veškeré moci na babiččině dvorku. Krhavé oči upřeně hleděly do tátových modrých, zatímco drobná pírká rozvířená pohybem křídel pomalu klesala k zemi. Poslední, co krhavé oči viděly, byly čtyři hroty vidlí, které kohoutka definitivně připíchny do měkké hmoty hnojiště.

Zatímco jiní lidé měli chalupy na horách a v lesích, kam utíkali na víkendy obnovovat v sobě vědomí času, my jsme utíkali z města do vesničky pod elektrárnou, kde krajina vypadala jako po výbuchu atomové bomby.

Srdcem krajiny byly doly na uhlí a elektrárny a babička bydlela hned vedle těch dolů, hned pod tou elektrárnou, odkud se každé ráno na celou vesnici snášel šedivý popílek a pokryl zahradu jako jemný film. Byly jím lepkavě polepené jahody, salát vypadal jako ochucený solí a pepřem už na záhonku a zaparkovaná auta měla šedavý povlak. Při neopatrném setření zdrsnil karosérii jako smirkový papír. Když zapršelo, zalévaly zahrádky kyselá deště, srážely se s hlinou a vytvářely podivnou krustu – a tohle všechno mi připadalo zvláštním způsobem krásné.

Z babiččina malého domku jsme taky s tátou a bráchou pořádali výpravy ne na hory nebo do lesa, ale k Černému jezeru, protože ta nenápadná vodní hladina ukrývala celé zatopené vesnice. Obrovské jezero se dnem z jemného popílku nebylo zanesené do žádných map a nemělo ani žádné jméno. Černé jezero jsme ho pojmenovali s tátou a bráchou a využívali jsme ho k rekreačním účelům. Když vydolovali z krajiny všechno uhlí, zalili díru vodou a opatřili místo zákazem vstupu. Vlastně to byla odsiřovací nádrž počeradské elektrárny. Nebyla zanesena do map, a krajina působila tak pochmurně, že se v ní uměl smát jenom racek chechtavý. Skákali jsme šipky ze zapomenutých těžních věží do slabých roztoků kyselin, a pak jsme se opalovali na obřích rezatých trubkách, které lemovaly tu

nesmírnou vodní plochu. Kyselina na nás zasychala, všude po těle to štípalo, svědilo a pálilo, tak jsme se znovu opláchli a zase jsme se šli opalovat na trubky. Šupinatá rez se lepila na tělo, aby se smíchala s chemickou koncentrací té žíraviny a tahle směs byla esencí tátovy náhražkové krajiny a našeho dětství v Sudetech.

Dál byla měsíční krajina. Vyrabovaná zem byla pochmurná jako Mordor z Pána prstenů a my jsme na starých bicyklech jezdili po neudržovaných a v mapách nezanesených cestách, které zpravidla končily někde u skládky nebo výsypky. Byly to dlouhé kilometry lemované zbořeništi, chátrajícima budovama skladů a rezavějícima vrakama strojů připomínajících ptakoještěry. Táta zjistil, že za tou měsíční krajinou je uzavřený vojenský prostor pro cvičení spřátelených armád. Bylo to logické, v Žatci kousek odsud sídlily tři vojenské posádky. Táta, když na kole jezdil na vyjíždky do té zakázané zóny, jak jsme tomu říkali, zjistil, že vojska Varšavské smlouvy nacvičovala v lesech u naší babičky hvězdné války. Skutečně jsme tam později našli rezavý lunochod Vostok a drobné šroubky a kusy železa neznámého původu. Táta nás tam vždycky zavezl, a pak se sám vydal ještě o kousek dál, a když si myslel, že to je bezpečné, zase nás tam protáhl, až do mezigalaktické střelnice, která byla u nás a v poušti Gobi. Táta se mezi ty rakety s plochou dráhou letu vydával ozbrojen kusem gumového kabelu zastrčeného v rukávu a s rádiovkou na hlavě, aby rušil vysílačky.

Cizí spřátelená vojska o něm věděla, ale nechávali ho tam, až jednou na jaře, když se celá zóna rozjařila, potkali jsme vojáky. Vůbec se před námi neskrývali, ani nás nevyháněli. Měli vylepané vlasy a plnou náruč ryzců, hub, které jsme nesbírali, a hrnuli se hned k tátovi. Báli jsme se, že ho chtějí zavřít nebo něco takového, ale oni mu nabídli ty houby a řekli: „Chóčeš?“

„Nět,“ řekl táta.

„Pačemú, charóšaja,“ namítli a táta jim řekl, že co je dobré pro ně, nemusí být dobré pro něj, a když mu ty houby vysypali do náruče tak on je zase vysypal na zem. Pak už jsme ruské vojáky nikdy neviděli. Já bych proti nim určitě bojoval, říkal jsem si tenkrát, a když jsem nemohl vést válku s Rusem, bojoval jsem aspoň proti tátovi. Chtěl jsem žít svůj život a vymanit se z otcovského domu, a hlavně se zbavit té tátovi ušlechtilosti. Jednou když se táta zase vrátil s kolem z výpravy do zóny, přivezl azbestový oblek a atombordel, věci pro přežití chemické války. Samé poctivé vojenské materiály. Odnášel to všechno na půdu jenom v trenýrkách, měl je posazené až nízko přes boky a máma mě navedla, abych mu je stáhnul, a tak jsem to udělal. Otočil se na schůdkách a vlepil mi facku, až jsem upadnul na zem, jedinou facku, kterou jsem od něj kdy dostal.

Dům s duchem

Není obvyklé, aby své příběhy vyprávěly domy. Ale proč by nemohly? Foucault prý řekl, že duch, nitro, je jen záhyb vnějšku. Kdyby mu lidé víc naslouchali, možná by pochopili, že já jsem právě takový záhyb – stvořený z cihel, trámů a světla. Proto mohu mluvit i já, německá vila ve stylu art deco, jejíž zdívo od roku 1934 pomalu vsáklo svůj příběh pod omítku. Příběh začíná mým stvořitelem Gerhardem Freundschaftem. Prvních pár let po studiích zůstal v Praze, ale touha po rodné hroudě ho brzy přivedla zpátky do Sudet.

Gerhard kráčet od úspěchu k úspěchu a přátelil se víc s Čechy než Němci, protože měl rád slovanskou laskavost, a tak není divu, že kameny od těch kluků s ulízanou patkou a vysokýma podkolenkami, co po ulicích pochodovali v sevřeném tvaru a vyřvávali „Heil Hitler!“ (jak jsem to viděl v nějakém filmu), letěly právě do oken jeho domu. Když mu pak manželku Ingrid přivedli domů policajti s rozčuchanýma vlasama, krevníma podlitinama po celém těle a omlouvali se, že ji zachránili před znásilněním na poslední chvíli, nečekal Gerhard na nic, prodal dokonalý dům a odstěhovali se k jejím rodičům do švýcarského Curychu, kde už však nikdy nebyl tak šťastný.

Mé dětství předčasně ukončil rok 1938, kdy v Sudetech začalo složité období. Impresionistické obrazy na mých zdech byly nahrazeny portrétem Vůdce s knírkem, slečna učitelka zdravila každé ráno vztyčenou pravicí a potom učila děti neustále se měnící zeměpis, neboť Říše se každým měsícem rozrůstala, takže bylo třeba objednávat nové a nové mapy a přepisovat v sešitech údaje o počtu obyvatel.

Po temných letech války slečnu učitelku odsunuli a zůstal mi za trámem na půdě německý školní sešit, kde se psalo, že Velkoněmecká říše pokrývá celou Evropu a brzy spolkně celý svět. Po odsunu Němců zbylo mnoho slz a já byl přeměněn na mateřskou školku. Dětský lomoz a smích byl příjemný, méně už stavební úpravy. Z boku do mě vybourali kradmý vchod do dětských šaten, vše, co bylo hezké, přikryli umakartem a v útrobách vysekali ještě jedno okénko pro výdej dětské stravy. Později v akci „Z“ postavili brigádníci školku opravdovou a takzvaná sametová revoluce mě zastihla předčasně zestárlého, chátrajícího a opuštěného.

Němečtí investoři se tu objevili v době polistopadového eldoráda a obsadili svůj claim – chtěli se živit svitem červených lucerniček. Přestože oficiálně zněl projekt na školící středisko Sparkasse, a proto mě obec prodala, jejich necudné přesvědčení z nich čišelo tak viditelně, že majitelka mého souseda zakoupila řadu tújí a vysázela je podél plotu těsně vedle sebe ve snaze zamezit tomu, aby její malé děti viděly, co se tady bude odehrávat. Pustili se do mě s německou vervou – na podlahy nalepili růžové dlaždice, zasekali do mě nové rozvody vody a elektřiny, a hlavně osadili vany s perličkovou koupelí všude, kde se dalo. Právě v době, kdy jsem se smířoval

s nevalnou budoucností, jednoho dne odešli a už se neukázali. „Myslím, že byli ze Stasi a skončili v jižní Americe,“ dohadoval se starosta. Jediný, kdo po odchodu Němců ještě nějaký čas zůstal, byl ukrajinský dělník. Postavil si na zahradě maringotku a pracoval zadarmo i na Vánoce – ale Němci pořád ne a ne se objevit, a tak na Štědrý den odjel domů na Ukrajinu s prázdnou peněženkou a smutkem v duši. Věrnější než Ukrajinec se ukázal německý ovčák Nietzsche. Sousedi ho krmili dírou v plotě, až se ho podařilo ochočit; a hrály si s ním sousedovo děti tak dlouho, až jednoho dne prostě pes přeskočil plot a byl jejich. Krmili ho a šimrali pod bradou, byl to ten nejposlušnější pes až do té doby, co se tu jednoho dne ukázal jeden z těch dvou Němců. Zapískal na psí píšťalku a Nietzsche se vytrhnul dětem z rukou, vyvrátil branku a naskočil do bavoráku.

Když potom po dalších letech chátrání vstoupili do mě noví majitelé, cítil jsem lechtání okolo žaludku. Ta žena si byla jistá a muž frustrovaný, s puklinou v nosném zdivu. V jeho fasádě bylo vepsáno hluboké zklamání, ale pochopil potřebu očisty skrze manuální práci. Pozoroval jsem s uspokojením, jak s téměř komickým úsilím neuměle kosí deset let neposekanou trávu, jak vysypává štěrkem staré cestičky ke mně i k sobě, jak obkládá poškozené stropy a stěny polystyrenovými kazetami a palubkami – zatímco v noci, kdy se otvírala cesta z (ne)vědomí do jeho podvědomí, já jsem v něm působiti ráčil. Pomáhal jsem mu a skrze něj hledal to, co i já postrádal – vlastní identitu.

Všichni básníci, i ti nejavantgardnější, potřebují otce. Ale tihle jsou sirotci z povolání.

Jaderný stín

Vlak se dal zvolna do pohybu. Rozbujelé linie kolejí se před mostem nad silnicí ukázněně slily do dvou. Levé pokračovaly podél kaštanové aleje, k níž se přimykaly domky předměstí, dále na jih. Pravé se záhy začaly stáčet kolem továrních hal směrem na západ. Haly brzy vystřídaly domky jiného předměstí, jehož jméno si Klára nedokázala vybavit. Za necelý rok, který v tomhle městě strávila, je nestihla ani pořádně poznat. Pražské, Slezské nebo Moravské předměstí znala jen podle jména, ostatní čtvrti s názvy někdejších vsí pohlcených městem si ani nepamatovala. Orientovat se dokázala nanejvýš tak v centru. Za okénkem se mihlo pusté nástupiště. Kukleny, vzpomněla si na jméno téhle městské části, když zahlédla nápis na budově nádraží, kterým jejich vlak projel bez zastavení.

Kdyby se Klára v tu chvíli ohlédla nazpět, mohla by v průhledu zahlédnout charakteristickou siluetu návrší starého města, k nebi čnějící věže katedrály sv. Ducha a vedle ní stojící Bílé věže. Neměla však touhu ohlížet se. Už se nechtěla dívat nazpět. Záměrně se usadila ve směru jízdy, aby nechala za zády tohle město se vším, co pro ni symbolizovalo. Věděla už v téhle chvíli naprosto bezpečně, že jej opouští jednou provždy. Že už se sem po prázdninách nevrátí. Chtěla hledět jen dopředu, vstříc budoucnosti, kterou si na jednu stranu ještě neuměla dost dobře představit, na stranu druhou ji ale vnímala jako jediné východisko ze své situace. Cestu ven z bludiště, ve kterém až dosud tápala. Docela se na ni těšila, ač vlastně pořádně nevěděla, co ji čeká. Nejprve návrat domů. Poté ne právě jednoduché vysvětlování rodičům, proč se rozhodla ukončit studium fyziky a matematiky na pedagogické fakultě zdejší univerzity.

Za okénkem vlaku se mihnuly poslední domky předměstí. Vlak opustil město a vyrazil do otevřené krajiny. Co všechno opouští, napadlo ji. Postupně jim tu vykristalizovala docela fajn parta. Zvláště na fyzice. Do prvního ročníku jich přijali padesát, ale od začátku října, kdy začal zimní semestr, do konce letního semestru většina spolužáků studium vzdala. Patrně se stejně jako ona domnívali, že studium fyziky na pedagogické fakultě nebude tak náročné jako jinde a zvládnou to. Nezvládli. Na zkoušky se jich přihlásilo už jen patnáct.

„A to ještě kdoví, kolik z nás nerozdejchá Hu-Hu koktejl,“ pronesl prorocky Štěpán. Výraz Hu-Hu koktejl upomínal na vražedný nápoj ve ztřeštěné kriminální komedii Čtyři vraždy stačí, drahoušku. Studenti fyziky tak ale překřtili postupovou zkoušku z teorie elektromagnetického pole na konci prvního ročníku, kterou vyučovali otec a syn Huňáčkoví. Huňáček starší, kterému

se nesmělo říkat starší, ale docent, měl přednášky. Jeho syn, který se kvůli odlišení nechal oslovovat pane doktore, vedl praktika. Přežít Hu-Hu koktejl se podařilo jen vyvoleným. Klára mezi ně nepatřila. Získat zápočet se jí podařilo s vypětím všech sil, zkoušku ale naprosto nezvládla. Jen se za ní zaklaply dveře Huňáčkovy kanceláře, rozhodla se, že znovu to zkoušet ani nebude a se studiem skončí.

Napoprvé Hu-Hu koktejl nezvládl ani Štěpán, a to je co říct. Ukončil studium, vrátil se domů do Kostelce a nastoupil do zaměstnání. Po roce práce – jak říkal – v raně kapitalistickém podniku se mu to ale v hlavě rozleželo a podal si znovu přihlášku ke studiu. Už v dětství se v něm probudila vášně pro astronomii a k fyzice měl vždy blízko. Umínil si, že se tentokrát připraví pečlivěji a Hu-Hu koktejl napodruhé zvládne. Svůj záměr dovedl k dokonalosti. Proměnil se v mladého, zapáleného, mile potrhleho vědátora. Zatímco ostatní si cestou ve vlaku četli časopisy nebo klábosili, Štěpán louskal Kvasnicův Matematický aparát fyziky. Volné hodiny mezi přednáškami trávil u stolku na chodbě před studijním oddělením, kde bylo obvykle místo, a řešil Maxwellovy rovnice v diferenciálním a integrálním tvaru. Když spolužáci vyráželi večer do hospody alkoholem zalévat sociální kontakty, aby lépe rostly a kvetly, obvykle se omluvil, koupil si ve večerce milovaný makový závin, zamířil na privát a ponořil se do studia termodynamiky. Na podzim, hned po začátku semestru, ale možná už předtím, kdo ví, začal pravidelně navštěvovat vzdělávací programy a pozorování na hvězdárně. Stal se členem místní astronomické společnosti a od jara na hvězdárně tu a tam vypomáhal jako animátor. O ničem jiném než o fyzice či astronomii, což je ale také obor fyziky, se s ním prakticky nedalo mluvit. Jednou Kláru doprovázel cestou z katedry fyziky na přednášku z psychologie do nové budovy u soutoku a celou dobu jí vykládal o legendě české astrofotografie Jindřichu Zemanovi, jenž působil na zdejší hvězdárně. Oči mu přitom zářily jak hvězdy nulté magnitudy na zcela temné obloze.

Ach ano, spolužáci. A také pravidelné pitky jejich matematicko-fyzikální bandy v restauraci u Knihomola, nebo večírky na kolejích. Po tom se jí bude stýskat. Ale po tom ostatním nejspíš ani náhodou. Jen přemýšlela, jak to doma řekne tátovi. Jak mu vysvětlí, že po prvním ročníku vzdává studium na škole, kterou si sama vymyslela a vlastně tak trochu proti jeho vůli prosadila. Když přišla loni na jaře domů s nápadem, že půjde studovat na pedagogickou fakultu, s neskrývaným pohrdáním se jí zeptal, zda umí zpívat a krásně tančit. On sám vystudoval jadernou fyziku na Matfyzu a představoval si, že jeho dcera, jeho jediné dítě, by se měla ubírat v jeho stopách. Přijímací zkoušky na otcově alma mater se však pro ni staly nepřekonatelnou bariérou. Táta se sice pokoušel ohleduplně skrýt své zklamání, ale přetvářka mu nikdy příliš nešla, ani když jejím cílem byl takt a ohleduplnost k blízkým. Na milost vzal Klářino přijetí na ČVUT, které vnímal jako ještě stále pořádnou školu, byť z oboru, který si zvolila, byl poněkud na rozpacích. Příliš jej proto nezarmoutilo, když mu po Vánocích oznámila, že se studiem končí. Spatřoval v tom příležitost pro naplnění svého snu. Aby se Klára nemusela hlásit na úřadu práce, sehnal jí práci u nich

v ústavu. Nastoupila jako záskok za mateřskou dovolenou na pozici pomocné administrativní síly u projektového manažera. Než se podaří sehnat někoho zkušenějšího, zdůrazňoval před kolegy, aby obhájil fakt, že zaměstnal v ústavu svoji dceru.

Sprádal si naději, že když bude Klára v každodenním kontaktu s oborem, který mu byl vším, změní svůj postoj k fyzice a na Matfyz nakonec zamíří. Klára však byla v každodenním kontaktu spíše s papíry než s vědou. Administrativu zvládala nad očekávání dobře. Systematičnost byla asi tím jediným, co měla po tátovi. Na druhou stranu ji ale práce příliš nenaplňovala. Neuměla si představit, že by se jí měla věnovat celý život. Proto přišla s nápadem vystudovat učitelství fyziky a matematiky. Měla dojem, že jako učitelka by byla spokojenější než jako úřednice a rozhodně úspěšnější než jako vědkyně. Fyziku si vybrala coby úlitbu tátovi, aby ji úplně nezatratil.

Vlak projížděl utěšenou polabskou rovinou. Poklidný horizont krajiny z ničeho nic narušila křivka návrší, ostře vystupující nad okolím. Po jeho úbočí šplhaly domky až ke kostelu na samém vrcholu. Vesnice, na jejíž jméno se Klára už několikrát chtěla zeptat někoho z místních v řadách spolužáků, ale pokaždé na to zapomněla, jí trochu připomínala svojí malebností betlém. Zvláště před Vánoci, kdy po setmění zářil do noci ozdobený strom hned vedle kostela. Dnes v ní vyvolala vzpomínku na jiné návrší.

Několik kilometrů proti proudu řeky od Libčic nad Vltavou, městečka, kde vyrůstala v domku svých rodičů a které bylo hlavní kulisou jejího dětství a dospívání, se v malebné zátočině Vltavy rozprostírá vesnice Řež a v ní komplex Ústavu jaderné fyziky Akademie věd. Tátovo pracoviště. Na protějším břehu se nad hladinou vypíná podobné návrší. Vlastně dvě. Vpravo vyšší, vlevo nižší. Levý pahorek navíc, stejně jako zde, korunuje starý kostelík na temeni. Přesněji řečeno, nejstarší kostel v Čechách. Přestože současná stavba je o něco mladší, část zdiva v chóru kostela pochází skutečně z konce 9. století. Jen svah, který pod ním klesá ke břehu, je zarostlý bujnou vegetací namísto domků. Vesnice se nachází na druhém, jižním svahu, který se při pohledu z Řeže skrývá za korunou návrší.

Levý Hradec. Zнала to místo dobře. Prohlížela si jeho siluetu, když si v době svého krátkého angažmá v Akademii věd občas zaskočila ven na cigaretu. Dívala se na něj a uvědomovala si, že dějepis jí ve škole vlastně bavil víc než fyzika. Nebo matematika. Ráda četla a věděla proto dobře, jak důležité místo Levý Hradec zaujímá v nejstarších dějinách téhle země. Vedlejší zalesněný vrch poutal její pozornost méně. O Řivnáči jí vyprávěl až Petr. Překvapilo ji, že tenhle na první pohled nijak zajímavý kopec, nabízející tak maximálně hezký výhled do údolí Vltavy, ukrýval významné archeologické naleziště. Natolik důležité, že dal jméno jedné archeologické kultuře doby středního eneolitu. Charakteristickým rysem řivnáčské keramiky, vykládal jí se západem, je typické převýšení horní části ucha nad hrdlo nádoby, vyvedené do podoby zvířecích rohů. Rohatou keramikou si neuměla příliš představit, ale Petr jí při dalším setkání ukázal obrázek. Názorná výuka. Ten už to učitelství měl zkrátka v krvi.

Petr studoval učitelství fyziky a historie. Ano, také na něj pohlédla poněkud nechápavě, když jí prozradil svůj druhý obor. Zdejší pedagogická fakulta ale nabízela možnost studovat předměty v libovolné kombinaci, a tak téhle možnosti jen využil. Fyzika jej zajímala, ale k historii měl určitě blíže. Klára měla občas pocit, že jediné, co jej na fyzice od určité doby přitahovalo, byla ona sama. Motal se kolem ní jako bludný Holanďan. V očích se mu střídala mlžná zasněnost s horečnatým jiskřením. Rád ji doprovázel kamkoli. Kvůli ní by snad začal i kouřit, i když mu to vůbec, ale vůbec nešlo. S důležitým výrazem jen tak popotahoval. Snad jen proto, aby se jí zalíbil. Nemohla říct, že by jí byl vyloženě nesympatický. Nebyl to ale její typ. Někdo, koho by mohla milovat. Určitě ne tak, jako on ji. Byl trochu nudný a hodně upjatý, nedokázal se uvolnit. Nepochybně ji miloval, ale nikdy nedokázal jí to říct. Jinak byl ale docela milý. Jeho zájem jí přinejmenším lichočil. Dodával jí ztracenou sebedůvěru. Tátu dokázala tak akorát zklamat. Nikdy jí to neopomněl dát najevo. Petr ji naopak obdivoval. To byl ostatně hlavní důvod, proč jí s ním bylo dobře. Ale bylo to taky to jediné, čím ji dokázal upoutat. Klára si byla jistá, že na něčem tak vratkém budovat vztah dost dobře nelze. Proto se mu nijak nesnažila vyjít vstříc a pomoci mu překonat nesmělost.

Zvláště dobře čitelný v jeho očích byl obdiv od doby, když mu jednou za řeči neprozřetelně prozradila, že před nástupem na vysokou školu několik měsíců pracovala v Akademii věd. Patrně přeslechl těch několik měsíců i co tam dělala a v hlavě mu utkvěla jen Akademie věd. Začal se k ní chovat s přehnanou úctou jako k Einsteinově dceři, přestože mu fyzika šla o poznání lépe, než jí. Viděl v ní zkrátka někoho docela jiného, než kým ve skutečnosti byla. Stejně jako její táta.

Za okny vlaku znovu ubíhala rovinatá krajina, v monotónních plochách polí a luk se tu a tam zalesklo oko malého jezírka, obklopeného mokřadem. Vzpomněla si, že když poprvé viděla Vlácilův film Markéta Lazarová, fascinovala ji mysteriózní krajina plná mokřadů, ve které se příběh z dávných dob odehrával. Přemýšlela, kde filmaři takovou krajinu objevili. Snad ani ve snu by ji nenapadlo, že se takový kraj nachází tak blízko od Prahy, nedaleko Poděbrad. Poprvé tudy projížděla loni na jaře, když mířila na přijímačky. Myšlenkami však byla tehdy úplně jinde, a tak krajinu zaznamenala až při své první cestě do nové školy na konci září. Ubírala se tehdy vstříc budoucnosti s myslí otevřenou všemu novému, zvláště vnímavá ke světu kolem sebe. Padla jí hned do oka. Dýchala z ní melancholie nastávajícího podzimu. Vysoká žlutá tráva trčící z kalné vody, atmosféra velmi podobná té filmové. Tehdy jí nedocházelo, co teď vidí naprosto zřetelně, tak jako tuhle krajinu v plném letním slunci. Historie jí opravdu vždy ve škole šla lépe a víc jí i bavila. Jenže jak měla něco takového říct tátovi?

Odmalička se jí věnoval. Navštěvovali spolu programy v pražském planetáriu, pozorovali slunce a hvězdy na petřínské hvězdárně. Jednou ji propašoval i do Ondřejova. Chodil s ní na všemožné akce popularizující vědu. Brával ji občas s sebou do práce. Když nastoupila do ústavu na brigádu, nevstupovala do neznáma. Ústav jaderné fyziky byl součástí jejího dětství

a dospívání. Vždy dbal na to, aby se ve škole zapojila do fyzikální a matematické olympiády. Jednou se nechala zlákat do olympiády dějepisné a byla v ní úspěšná. Neřekl jí na to tehdy nic, ale jeho výraz byl výmluvnější než tisíc slov. K tomuhle ji přeci nevychoval.

Klára se mu ve všem podřizovala. Dobře věděla, jak jí má rád, že to všechno dělá jen pro ni. Jako poslušná holčička chtěla tatínkovi dělat jen radost. Nechtěla jej zklamat, ale ač se namáhala sebevíc, ničeho jiného nakonec stejně nedosáhla. Táta se snažil všemožně, ale marně. Klára nebyla tím dítětem, které si vysnil. Odmítal si připustit, že je jiná a fyzika jí tak úplně nebaví ani nejde. Své dětství a dospívání tak prožívala ve stínu úspěšného vědce, respektovaného odborníka v oboru jaderné fyziky. V jeho dusivém jaderném stínu. Čím byla starší, tím méně dokázala naplňovat jeho představy. Bylo na něm stále víc znát, že chtěl někoho jiného než obyčejnou holku bez zvláštního talentu pro přírodní vědy. Možná by raději měl syna. Potrhleho vědátora, zapáleného pro stejný obor, jako on sám. Nejspíše někoho, jako je Štěpán. Jako naschvál se mu ale narodila Klára. Normální dívka toužící prožít normální život. A hlavně jej prožít po svém.

Kousek za Nymburkem vlak prosvístěl zastávkou Kostomlaty. Název stanice se jí mihnul před očima a zmizel stejně rychle jako přelud. Kostomlaty, opakovala si pro sebe v duchu. To jméno jí bylo povědomé. Ale ovšem, vzpomínat nemusela dlouho. Na téhle zastávce přeci za války pracoval jako železniční dělník Bohumil Hrabal. Němci zavřeli vysoké školy a studenti museli jít pracovat. Po válce Hrabal sice práva dostudoval, ale stejně se nakonec vrátil k dělnickým profesím, ve kterých nacházel inspiraci pro své povídky a novely mnohem lépe než v právní praxi, která beztak po nástupu komunistů k moci s právem měla společné jen jméno. Zážitky z války, kterou prožil na téhle stanici, skvěle zúročil v příběhu mladého železničáře Miloše Hrmý.

Ostře sledované vlaky Klára poprvé četla v prvním ročníku gymnázia. Dostali je jako povinnou školní četbu. Na češtinu měli svého třídního učitele. Úskalí mateřského jazyka zvládal excelentně, v literatuře měl ohromný přehled. Příliš však podléhal svému poněkud konzervativnímu náhledu na svět. Představě, že studenti by měli češtinu ovládat a literaturu znát přinejmenším tak dobře jako on sám. Nechápal, proč se studenti neučí tak pilně, jak by si představoval. Stejnou měrou jako oni nechápali, proč se musí učit všechno a do nejmenších detailů. Dosáhnout výborného výsledku vyžadovalo nezměrné úsilí a podařilo se to jen málokdy a málokomu. Úspěch byl výsadou nemnohých. Pan profesor byl velmi akurátní. Odhalit dokázal i sebemenší nenápadné chyby. Žil sám a na svoji akurátnost měl dost času. Zkrátka profesor ze staré školy, přestože nebyl starší než Klářin táta. Spolužáci jej svorně nesnášeli, ale Kláře nevadil. Naopak. Imponoval jí svými vědomostmi i zásadami. Obdivovala jej. Přestože jí nikdy nic neslevil a byl k ní stejně příkrý, jako ke všem ostatním. Podobně jako její táta. Možná i proto jej měla ráda.

Pan profesor vedle literatury miloval film. Organizoval školní filmová představení. Byl to on, kdo zařídil, aby v době, kdy měli odevzdávat čtenářský deník ke kontrole, šli do kina na

Menzelovu oscarovou adaptaci téhle knížky. Novela Kláru okouzila. Příběhem i jazykem, jímž byla napsána. Učaroval jí svět hrabalovských postaviček. Proto si vedle povinné četby zapůjčila v knihovně i další jeho knihy a zhltdala je s ohromnou chutí a nadšením, rostoucím po každé další. Menzelův film jí učaroval. Podívala se pak znovu na jeho další filmové přepisy Hrabalových povídek, tentokrát pozornějšíma očima znalce předlohy. Nezbylo jí než uznat, že Jiří Menzel Hrabala zkrátka doopravdy uměl.

Setkání s Ostře sledovanými vlaky bylo pro Kláru cosi jako iniciační zážitek. Rozhodující moment, který dokáže probudit zájem. Ovlivnit další směřování. Zážitek, který nasměruje celý další život. Probudil se v ní zájem o literaturu, která nakonec Kláru bavila snad ještě víc než historie. Proč vlastně nešla po gymnáziu studovat bohemistiku? Patrně proto, že by nutně musela vykročit z otcova stínu, k čemuž nenašla dost odvahy. Tenkrát ještě ne.

Podobně intenzivní byl zážitek, který si jako malá holka odnesla z návštěvy Štefánikovy hvězdárny. Chodila tehdy ještě na první stupeň základní školy. Táta ji jednou vzal v sobotu odpoledne na pozorování Slunce, svého snad nejoblíbenějšího kosmického objektu. Při pohledu na sluneční kotouč v něm totiž nespátrával žluté kolečko s úsměvem na tváři a paprsky, nebo slunečního boha, uhánějícího na voze oblohou, ale především funkční termonukleární reaktor. V ústavu se zabýval fúzními reaktory, zejména pak možností jejich energetického využití. Proto také po Sametové revoluci vstoupil do mezinárodního projektu, jehož cílem je vybudování termonukleární elektrárny, účinného, efektivního a prakticky nevyčerpatelného zdroje energie pro lidstvo. „Palivem v takové elektrárně je vodík,“ vykládal často, stržen zápalem pro věc u snídaně, „nejvíce zastoupený prvek baryonické látky ve vesmíru, ale hlavně dostatečně zastoupený i zde na Zemi. V každé molekule vody, které máme k dispozici celé oceány, se ukrývají hned dva atomy vodíku!“ Stejně jako mnozí vědci z celého světa řešil problém, jak udržet takovou reakci v chodu na Zemi, aniž by se k udržení jejího chodu spotřebovalo víc energie, než kolik sama uvolní. „K fúzi dochází při takových teplotách,“ vykládal dál s plnou pusou, „že se všechny látky nacházejí ve skupenství plazmatu. Udržet takovou reakci řízenou je možné jen pomocí silného elektromagnetického pole, na jehož vytvoření ale dosud spotřebováváme víc energie, než fúzní reakcí získáváme.“ Ve Slunci spatřoval jednoznačný důkaz, že to jde. Že to nějak jít musí.

Naprosto nerozuměl odporu části veřejnosti vůči jaderným elektrárnám. Jen zahlédl v televizních zprávách reportáž z protestů rakouských aktivistů proti dostavbě jaderné elektrárny Temelín, vypálil svůj oblíbený bonmot: „Po jednom reaktoru chodí, na druhém se sluní a proti třetímu protestují? Nechápu!“ Jednou se ho Klára neprozřetelně zeptala, jak to myslel s tím reaktorem, po kterém chodí. Vysloužila si tak obsáhlou přednášku, kterou pak od něj slyšela ještě několikrát. Oním reaktorem měl na mysli planetu Zemi. Vznikla před třemi miliardami let postupnými srážkami menších objektů. Zpočátku proto byla žhavou koulí

roztavených látek, ale jako tepelný zářič v chladném vesmíru by musela nejpozději za sto milionů let ztuhnout v celém svém objemu. „Zeměkoule má v průměru přes dvanáct tisíc kilometrů, ztuhlá je ale jen svrchní slupka tlustá průměrně pětatřicet kilometrů. Jak je možné, že Země za tři miliardy let ještě nevychladla?“ Významně se odmlčel, aby o to lépe vyzněl jeho triumfální závěr: „Protože má vlastní zdroj energie! A tím není nic jiného než teplo, které se uvolňuje při rozpadu radioaktivních prvků, zejména uranu, v nitru planety. Země je vlastně jeden velký jaderný reaktor. Slunce druhý. Využívat jakékoli obnovitelné zdroje energie v podstatě znamená jen druhotně používat energie těchto dvou nám nejbližších jaderných reaktorů. Proč tedy nevyužívat jadernou energii přímo? Klára se v jeho výkladech dříve či později postupně ztrácela, a tak vždy jen kývala hlavou a tvářila se, že tomu, co táta vykládá, rozumí. Často jen proto, aby v něm neprobudila potřebu jí to dovysvětlit.

Oslnit jej dokázala snad jen jedinkrát v životě. Vlak vplul do pražské zástavby a ona se stala znovu tou malou Klárkou, jež stála na židličce v kopuli hvězdárny a hleděla do okuláru dalekohledu. Viděla v něm ohromný sluneční disk, promítnutý na bílé pozadí. Mnohokrát pak ještě vyslechla oblíbený vtip astronomů, že podívat se do Slunce dalekohledem zprůma může člověk jen dvakrát. Nejprve přijde o jedno oko, pak o druhé a víc možností už nemá. Hleděla na ohromný kotouč posetý skvrnami a fascinovaně sledovala výtrysky hmoty z boku disku. Vzvedmula se velká vlna, její vrchol vyletěl nad povrch Slunce, aby se po chvíli vrátil zpět. Měla v tu chvíli pocit, jako kdyby se očima dotkla něčeho velikého, dráždivě tajuplného, nějakého velkého tajemství přírody. Jako kdyby se před ní na malou chvíli poodhrnula opona všední tvářnosti věcí a ona směla zahlédnout podstatu světa. Silný prožitek, jeden z těch, které mají potenciál člověka nasměrovat na určitou životní dráhu. Tehdy Klára zatoužila být jako její táta, ten velký, uznávaný a respektovaný vědec. Snad nejvíc za celý svůj život.

Astronom, který je po hvězdárně prováděl, se zeptal návštěvníků, jak se tenhle jev, který právě mohli pozorovat, nazývá. Kdosi tipoval, že erupce. Průvodce se zlehka pousmál a zdůraznil, že při erupci se vyvržené plazma na sluneční povrch nevrací, ale putuje dál do meziplanetárního prostoru. „Tohle je?“, otázal se znovu publika. „Protuberance“, odpověděla sebejistě Klárka. Animátor uznale pokýval hlavou. „Ano, tady slečna na to kápala.“ Obdivné pohledy návštěvníků se svezly na její výškovou hladinu, nad níž zářil jak slunce nad Jadranem tátův pyšný obličej. Z jeho tváře bylo možné vyčíst radost z toho, jak šikovnou má dcerku. Jenže tohle kouzlo od té doby postupně vyprchalo. Klářino okouzlení z tajů přírody, stejně jako tátovo nadšení z ní. Jediné, co se mezi nimi od určité doby prohlubovalo, byla propast vzájemného neporozumění.

Vlak s ohlušujícím skřipáním zastavil. „Praha, Masarykovo nádraží. Konečná stanice. Vystupte si, prosím,“ oznámil strojový hlas z amplionu. Klára vystoupila a zamířila na jiné nástupiště, odkud jí zanedlouho pojede vlak domů, do Libčic. „Na druhém nástupišti přestupujte do vlaku číslo...“ pokračoval monotónní hlas v instrukcích cestujícím. Ano. Aby se člověk dostal do cíle,

je čas od času nutné přestoupit, napadlo ji. Vydat se po jiné trati, a ne zaslepeně uvíznout na té první, která už dávno dospěla do svého cíle a dál již nevede. Přesně to udělá! Přehodí výhybku. Přestoupí do jiného vlaku. Vydá se po jiné dráze svého života, po cestě s otevřeným koncem. Začne úplně jinak. Vezme svůj život konečně do vlastních rukou. Vymaní se z otcova zničujícího jaderného stínu. Dnes už k tomu odvahu nalezne.

Zastavila se poblíž stánku s občerstvením a čekala na spoj. U okénka si jeden muž v nepříliš elegantním oblečení právě objednal velké pivo a malý rum.

„Jako obvykle,“ zašveholila výčepní s úsměvem. „Vídám vás tu pravidelně. Vy tady někde bydlíte?“

„Bydlel jsem,“ odpověděl štamgast, „ale teď už deset let bydlím v Pardubicích.“

„Ale jezdíte sem docela pravidelně,“ pokračovala rozverně výčepní, když položila na pult plastový kelímek s čepicí pěny a malou skleničku s jiskřivou hnědou tekutinou, kterou štamgast do sebe rovnou obrátil na jeden zátah. „Vy tady někde pracujete?“

„Ani ne,“ odpověděl smutně štamgast. „Bydlel jsem tady a byl jsem tady spokojenej. Jezdím sem pravidelně, protože se mi tady po tom stejská.“

„A tak – nechcete ještě jeden rum?“, zeptala se výčepní s porozuměním. Štamgast jen mlčky přikývnul.

Nechtěně vyslechnutý rozhovor Kláru zaujal. Nebude se jí poté, co opustí všechny dosavadní jistoty, po nich nakonec také jednou stýskat? Bude se pak léta vracet, stejně jako tenhle umolousaný chlap do nádražní restaurace na pivo, frňana a pár vzpomínek? Kdo ví. Ale teď je čas vykročit.

Anna Zikraskaya

odmítám žít mimo pondělky a čtvrtky

for Gabriel Papineschi

1. napojit se na svět ztrátou

ve velké posluchárně si připadám jako ryba na něčím talíři - třesu se dotykem cizích pohledů.
svět uvnitř mě je horký, zmačkaný, prudký -
pokoj plný polámaných věcí.
a pak - ty. neznámý.
zase jiný účes. zase je vše jinak, než jak jsem si to naposledy zapamatovala.
ale voníš domovem. a při pohledu na tvou siluetu se mé svaly stanou vodou.
nemotorně se ze mě sypou rychlá slova.
jsi mé dětství, které nikdy nezačalo.

najednou promluvíš

(koktáš! přála bych si zabalit do krabic veškeré tvoje koktání, všechny serify tvé řeči, všechna slova zaseknutá v prázdnou nádechů a rázů)
: tak moc jsem se těšil, až tě konečně uvidím.
jsi mé dětství, které nikdy neprošlo beta verzí.

2. hlavní hrdina všeho

dívat se na tebe jako do zrcadla.
zažívat vlastní gesta, ale v jejich nejlepší podobě.
byla bych tebou, kdybych chtěla být skutečně dokonalá.
zatím jsem jen ozvěnou.
zatím jsem touhou pamatovat si barvy, které jsem nikdy neviděla,
a všechny moje stíny nesou tvoje jméno.
kdyby světlo umělo vyprávět příběh, tak by nikdy nepoznalo jiného hrdinu než tebe.
ale zatím jsi jen hlavní hrdina mého vlastního konce světa,
mého špatně přeloženého jazyka těla.
vybrala bych si být tebou, kdybych chtěla být šťastná.

3. látka tvých kalhot je tak berlínská

na konci dne pojmenovávám své oblíbené epizody tragédie,
která trvala jako jedna procházka městem.
najednou mě napadá, že život je jako kolekce berlínských nálepek,
že svět je děsivý a frustrující,
že nejvíc ze všeho miluju tvůj smích – bezpečný útulek pro dospělé děti bez domova.

toto mapování geometrie pocitů mě stálo příliš mnoho –
příliš času, příliš úsilí, příliš lásky.
slova se vyčerpala dřív, než jsme došli domů.

zbylo jen mlčení,
šustění tvých kalhot v rytmu našich kroků,
zaškrtnutá políčka binga –
ale všechna slova téhle písničky už oba umíme nazpaměť.

4. zprávy z druhého patra dvoupatrové postele

vlož svou úzkost do zpráv italikou
a v různých jazycích.
obrať se na mě capslockem.
jsem tady, když ti bude docházet hlas.
jsem tady pokaždé, když budeš potřebovat promluvit.
protože všechny texty pocházejí z měst žalu,
z bolavých bodů na těle dialogu,
ze seznamu témat, která se nikdy nehodí do konverzace.
a tak znovu cestujeme vlakem,
jíme v jídelním voze,
sedíme proti směru,
díváme se na filmy pozpátku.
museli jsme se narodit do správného obsahu,
ale já si nedokážu vybavit,
jak vypadal náš svět před zemětřesením.

5. až půjdeš ven, vem si mě s sebou

svět je ve skutečnosti lepší než se tvářím.
jsi lekce fyziky,
jsi napůl,
jsi puzzle a pexeso.
jako když se vlak zastaví v tunelu.

až půjdeš ven, vem si mě s sebou.

6. v myšlenkách tě vždy oslovuju domove

vidím tě jako tmavě žlutou slunečnou barvu,
jako sudé číslo, zatáčku doprava, strossmayerovo náměstí, obrázkový slovník, tildu a další
zábavné synestetické věci.
vidím tě jako všechno, co vyvolává pocit bezpečí:
jazz, písmeno L, některá slova se sykavkami, kuchyň,
počítačová klávesnice, klíční kost a lopatka, semiš, písnička j'entends des voix,
čtverečkovaný papír.

vidím tě jako ten krátký záblesk uprostřed náročného dne,
když se zhluboka nadechneš a najednou víš,
že kdybys musel zemřít a pak donekonečna prožívat jen jediný okamžik,
tak bys byl připravený se napořád zaseknout tady.

vidím tě jako ten krátký záblesk uprostřed náročného dne a jako všechno,
co vyvolává pocit bezpečí.

7. tolik bych tě chtěla vidět žít

cítím se dobře, když jedu domů autobusem berlín-praha.
slyším tvůj dech – spíš na sedačce za mnou, hlavou opřený o sklo.
venku hoří nebe. dívám se na západ slunce.
chce se mi otočit a zeptat se: také sis všiml, jak je svět nádherný?
ale bojím se tě vzbudit.
pouštím si girl in red – watch you sleep.
myslím na to, že jsi tu byl dávno přede mnou,
že ti bylo dvacet dva, když jsme se potkali,
že tě někdo miluje.
spokojenost je jen bizarní zádrhel v životní mapě.
tolik bych tě chtěla vidět žít.

Kamila Výborná

Báseň

rozhodnutí je pocit vinoucí se zpod klíčních kostí až do sutin stavení ve vysočanech
rozhodnutí že panorama prahy je jen simulace, když ti pražský hrad zhasne za zády
rozhodnutí vymazat obzor, zatímco jsme se dívali na opačnou stranu
rozhodnutí zmáčknout červeněj čudlík a poslat raketu žižkovskýho vysílače zpátky na
domovskou planetu
rozhodnutí je nebe nad břevnovem rozčtvrčené jako narozeninový dort
tvoje osobnost jsou nahá záda v kopřivách a vlasy splétající se s řetězem
rozhodnutí je zatlačit oči pražskému jezulátku, aby nevidělo, co na našich tělech napáchal
světelný smog
ale místo bizonů přimhouřenýma očima sleduješ stáda cigaret
rozhodnutí, kdo je v tomhle westernu kovboj a kdo indián
padne zanedlouho

v modřanech zase tráva o kus povyroستla
a tvoje včerejší rozčilení
už teď oddechuje docela poklidně
na dně hostivařského bazénu
plavčice v kroksách nabízí gumový bonbón ve tvaru slunce, hloubku jedna celá pět metru
a ženské vlasy v kanálku běžových sprch
tvoje včerejší rozčilení má zakázáno skákat do vody ze strany bazénu
domů s sebou vezeš rozmáčená bříška palců na nohou
chlad plavek lepících se na tělo
a zapalovač s blondýnou
které se plavky lepí na tělo
když autobus přejede tvoji oblíbenou zastávku
i když jsi dával znamení
tvoje včerejší rozčilení si pohrdavě odplivne
v modřanech zase tráva o kus povyroستla a ty už umíš plavat kraula téměř bezchybně

„ráno si dávám cígo na balkóně
koukám na jižák a pískám si písničku, co teď denně poslouchám jako nakopávák”
(v jeho vzpomínkách se jižák mění v apokalyptické místo plné hořících žiraf)
bude ho ovládat boss šířící náказu a necudnost
přiletí sem UFO
a to do té doby šedivý těsto se promění v les
„přijď ke mně”
(poslechnout si nějaký cédéčka)
přijdeš za mnou z větrníku na jižák, přineseš s sebou pravou domácí atmosféru
„spěchej, děvče, za dvacet minut se sem musíš dostat z vinohrad”
klidným ale ostražitým krokem si to budeš štrádovat přes jižák
vezmeš si ho
(v pomačkaném oděvu a bez deštníku)
poblíž hájů vstoupíš do metra a půjdeš tunelama na trase C
(rozdělit se a zůstat ve spojení)
berlínskej jižák, havajskej jižák, horkej jižák
(nezapustíš kořeny)
pod přístřeškem si vášnivě ohlodáváš obličej s maníkem, co se nepodobá tvému manželovi
a ptáš se mě
je jižák opravdu tak drsnej, jak se říká?

na pomezí palmovky a libně
žije indiánský kmen
trojský most je jejich hlavním božstvem
a řev lvů ze zoo božským znamením
ženy toho kmene vycházejí pouze v noci
s odjezdem posledního metra
začínají svoje zběsilé tance v karlínských loděnicích
muži tohoto kmene procházejí rituálem dospělosti (típni si něžně cigaretu o hřbet dlaně a vykřič
do vltavy svoje největší strachy)
legendy praví, že lidé tohoto kmene se na našem území vyskytovali již dávno před námi
(mluvili smáli se mysleli milovali četli zuřili stejně jako my, jen zářivěji)
kosterní nálezy dokonce naznačují, že my jsme neobjevili je, nýbrž oni nás
na zdech sklepních hospod můžete z pivních skvrn vyčíst jejich jeskynní malby
vyprávějí příběhy o počátku světa, který se údajně rodil znovu a znovu pokaždé, když mezi dvěma
lidmi náhodného výběru přeskočila jiskra

příběhy o stromech z obory hvězda, které si sdělovaly svá poselství přes kořenový systém
a indiáni těm poselstvím naslouchali s děsem a úžasem
badatelům přestává být zřejmé
jestli čteme historii tohoto indiánského kmene nebo nás samotných

v ulici ve smečkách je časoprostorová trhlina
(zkoušeli jsme ji zalepit žvejkačkou se žvejkačkovou příchutí)
vucucla pár domů, vyzvrátila několik stoletých stromů a do chodníku kolem sebe dělala malinké
červí díry
(nikdo si toho zpočátku nevšímal, na karláku se pořád dějou divné, fascinující věci)
v ulici ve smečkách je časoprostorová trhlina
včera do ní zapadlo štěně a dnes se vrátilo jako starý pes
(v jeho ježaté srsti uvízlo několik zkamenělých trilobitů, kteří byli kdysi červy)
“takhle se pak vracej, prašivý psi a čubky”
“takhle se pak vracej, ve smečkách”
(v ulici ve smečkách jsme si dali přísahu, že jsme součástí jedný smečky, vyměnili si krev a sliny
a pak se vrhli do té časoprostorový trhliny)
ty ses bál, že se vrátíme jako starý bídný psi
jako zkamenělý reliкty červů
(nakonec to zabetonovali, aby se nikomu nic nestalo)
žadná další stará štěňata
žadné další reliкty druhohor
žadní červi z jejich děr
žadné další trhliny, co ti vezmou ty drahocenný měsíce, kdy se svět nadechoval z tebe místo ty
z něj
(takovou jsi tenkrát míval sílu, takhle silný byl tvůj jas)

první den byla jen mlha
a dlouhé vlasy na dně umyvadla
druhého dne začaly z prasklin v asfaltu vyrůstat milostné příběhy
kterými byla zaplevelená celá plocha hlavního města prahy
třetího dne ožili trilobiti zarostlí do barrandovských skal
slyšeli volání dávnověkého moře stejně jako ty
čtvrtého dne jsme zůstali doma, hráli jsme spolu dostihy a sázky
tvoji koně ale zdivočeli a utekli z hrací desky směrem k černému mostu
pátého dne se všechny stromy petřina posunuly přesně o jeden metr

v troskách lanovky a kořenových vývratech se našly zlaté kostry tramvají modelu T3
šestého dne k tobě zřícenina nad dejvicemi začala promlouvat zvláštní řečí
které jsi ale ihned porozuměl
mluvila o špinavých garsonkách a konci léta a posledním lednovém dnu
někdy během první vteřiny sedmého dne
se překryl tvůj odraz v okně metra
s tím co jsi v něm vždy chtěl vidět
a vše tak bylo na malou chvíli konečně stvořeno.

staroindická pověst praví
že člověk by měl zemřít v porodnici, ve které se narodil.
v zahradě u apolináře
posloucháš křik rodících matek
a vzápětí křik rodících se dětí
(je tvůj křik křikem rodícího se dítěte, nebo rodící matky?
nevíš. já taky nevím.)
tato staroindická pověst
nemá vtípnou pointu
ani dramatické morální ponaučení
v téhle pověsti můžeš být hrdina i záporák
(protože většinou jsi oboje naráz)
tato staroindická pověst praví
že když lidi poslouchají jeden druhého čurat
jejich osudy se navěky propletou
(takže ano. tvůj příběh sestává z těch lidí, co omylem slycháváš čurat na benzínkách.)
tato staroindická pověst praví
že posmrtný život je obří panelák, kde žijí všichni, co máš tak rád
(naproti přes chodbu holka ze školky, co jí vždy padaly punčocháče, v patře pod tebou člověk, co
tě naposled viděl nahého)
tato staroindická pověst praví
že když se v 19:46 podíváš z mostu legií směrem k petřínu, ty a vltava si dočasně vyměníte cévní
oběh
a ty se budeš prostírat od šumavy až k hamburku.
tato staroindická pověst praví
že podolská vodárna je chrám zasvěcený bohům
(viděls ty sochy? zaměstnanci vyrábějí vodu modlitbami a říčními oběťmi.)

řekl jsem to soše krista ve střešovicích
(udiveně kroutil hlavou, když jsem mu to pod trnovou korunou šeptal do ucha)
řekl jsem to sochám ve valdštejnské zahradě
(jejich pískovcový smích zněl jako odstřelování kamenolomu, vyplašil kapry v jezírku)
řekl jsem to dubům ve stromovce
(hnusem se jim pokroutily kořeny)
řekl jsem to trilobitům čekajícím v kamenné desce v metru na hradčanské
(zamumlali něco o dávnověkém oceánu a horninotvorných procesech, nejspíše to byla metafora
na lásku)
řekl jsem to dlažebním kostkám národní třídy
(něžně do sebe pojmuly vztek nashromážděných let)
řekl jsem to motýlům davida černého
(uletěli a později motýlím efektem způsobili uragán)
řekl jsem to metronomu na letné
(potvrdil mi, že náš čas vypršel)
řekl jsem to celé praze
ale věř mi
jenom těmhle němým svědkům našich tajností a rozpaků.

Rebel Rebel

Nejradši sprejuju žlutou, je to jako chcát svoji stopu do města místo do sněhu. Dřív jsem jiný lidi obdivoval podle toho, jak brzo chodili do akce. Některý nečekaj ani na to, než se úplně setmí. Časem mi došlo, že je to přesně naopak a že se jen zbytečně předváděj. Pravý mistři se štítěj slunce stejně jako Nosferatu a zmizet dokážou jak Houdini.

Posbírám věci vyskládaný na posteli. Mobil nechávám doma – jedinej telefonát, co bych mohl potřebovat, mě kdyžtak nechaj vyřídít na stanici. Nosím černou, ale není to podmínka, chodím tak i ve dne, ať je zima nebo pařák. Batoh jen tak těžkej, aby se s ním dalo běhat. Nic víc na tom není. Kolem tohotohle řemesla koluje hromada mýtů. Nejvíc ze všeho mě sere, když někdo řekne, že graffiti jsou klikyháky, co nemaj žádněj význam. Nemohli by být víc mimo, i kdyby si do obýváku věšeli obrazy z Ikey a mysleli si, že street art je když lidi na počkání kreslej karikatury, aby oškubali turisty.

Kdekoliv na netu se dočtete, že moderní graffiti vzniklo v sedmdesátkách z newyorský hip-hopový kultury. Odtamtud se pak rozšířilo do zbytku světa, něco si z něj půjčili pankáči, něco protestující studenti. Já v tomhle nejsem žádná konzerva. Když jdu do akce sám, poslechnu si u toho nejčastěj R & B. Taky můžu Davida Bowieho, ale nejvíc ty alba, kde začal bejt funky. Clash pro mě začínaj až od alba Sandinista! a hodně brzo zas končej. A tak.

Jasně, že riskuju, když si k tagování pouštím do uší randál, ale to se prostě nedá srovnávat. Mám ještě sluchátka s drátem, do nedávna jsem nosil Walkmana, než se rozbil. Socky nemám rád, chodím jen občas na Instáč, kam nahrávám fotky svejch oblíbenějch kousků. Asi prostě nevěřím věcem, na který si nemůžu sáhnout.

Moc jinejch rituálů, co by stály za zmínku, nemám. Čistím si zuby předem, ať můžu po návratu rovnou padnout. Boty mám s vysokou podrážkou, abych výš dosáhl a nebyl vždycky ten nejmenší. Když je vytahuju z botníku, zjistím, že jsem ještě neoškrábal bahno z minulý výpravy, kdy jsme přestříkávali billboard u dálnice za městem. Posledních pět minut před odchodem strávím tím, že si sestavuju playlist na cestu.

Je to pár měsíců, co jsem se rozhodl vystrčit hlavu ze svýho pískoviště a přidat se ke skupině fajn lidí, kterým se říká aktivisti, i když pro někoho je to sprostý slovo. Bral jsem to jako příležitost zkusit zas něco jinýho. Mý zkušenosti jim přišly vhod. Poradil jsem jim, jaký značky sprejů vybrat

(Montaně nikdo nesahá po kotníky), jak lepit plakáty pomocí kukuřičnýho škrobu (Herkules je kekel z kopyt, a rozvařenej škrob sice vypadá jak mrdky, ale je levnej a účel splní), nebo kde nechat vyrobit samolepky, který něco vydržej.

Je půl devátý, což je na hraně, ještě není tak docela tma. Na domluveným místě už čeká Mery. Má cool jméno, ale jen do tý doby, než se člověk dozví, že ve skutečnosti se jmenuje Merhaut. Známe se dlouho, ale do akce zatím šel jen párkrát.

Myslím, že si Mery užívá mít na sobě pořád co nejvíc různějch slov. Dneska má bundu s hromadou nášivek, na nich hlavně loga crustovejch kapel, ale taky nápis „gentlemen cum last“, což mi přijde trochu nechutný. Na kšiltovce nosí připíchnutejch spoustu odznaků. Je to víc kov než látka, to samý jeho brašna. Půlku z nich nepřečtu nebo nechápu. Sedí na obrubníku a čte Strach a hnus v Las Vegas, hodně ohmatanej výtisk, místo záložky používá obal od proteinový tyčinky.

Když k němu přijdu, až do poslední chvíle mě nevnímá, pak sebou trhne, sundá z uší sluchátka velký jako poklice a pozdraví.

„Připravenej?“ zeptám se ho.

„Jo,“ odpoví. „Odpoledne jsem si schrupnul, zkouším, jestli se člověk může naspat dopředu.“

„Může, ale jenom tak na čtrnáct dní, pak ti snížej úrokovou sazbu.“

Je to blbej vtip, ale udělá mi radost, že se zasměje.

„Slyšels novou desku Leftöver Crack?“ ptá se, podobný dotazy mi klade od tý doby, co jsme se na jedný kapele kdysi shodli.

Zavrtím hlavou. Při mluvení s ním by člověk mohl mít zápisník a jen si zaznamenávat jména, co zmíní, a ani tak by jeho tempu nestačil. Nechci kecat, ale myslím, že je budhista. Vykládal mi o tom už mockrát, ale před setměním nikdy.

Nabere nás Bert s autem už z většiny plným. Zabereme poslední dvě místa, což je trochu nadnesený, protože vzadu sedačky nejsou. Posadí mě rovnou mezi krabice s matrošem. Musíme dávat pozor, ať zadkama nepomačkáme role plakátů. Bert vypadá, jako že se narodil pro to, dělat na těchle akcích šoféra. Vždycky nosí po kapsách jakýkoliv udělátko je zrovna potřeba, tužku, šroubovák, to je jedno. Na sobě mívá zásadně pytlovitý věci bez potisku. Kromě něj a Meryho v autě nikoho neznám, ale to neva, než noc skončí, ať chcem nebo nechcem se sblížíme – zažít něco podobnýho společně znamená, že těm lidem budu důvěřovat už navždycky.

Bert nastartuje, auto zní jako kříženec mezi starou tiskárnou a drtičkou na větve. Meryho nechal sedět vpředu, má nejdelší nohy a nejlíp naviguje. Mně musel odklopit sedadlo, abych se dozadu dostal. Rádio nefunguje, říká to pokaždý, jako by to byla nová informace, a omlouvá se za to. Dost možná ale nejelo nikdy.

Čtvrt, kam nás veze, moc nachozenou nemám, tihle lidi fungujou jinak než já, nezajímaj je tolik podjezdy a ruiny, plán je za jednu noc vzít útokem velkou oblast a udělat co nejviditelnější paseku. Jasně že v našem počtu toho nezvládnem moc, bylo by fajn jezdit častěj, ale lidi maj školu a práci

a vztahy a psy a víkendy s rodinou a přesčas a diplomky a další takovýchle věci.

Za jízdy doladíme detaily, rozdělíme role. Někdo se zeptá, co je to stencil. No do háje, pomyslím si, ale nic neřeknu. Koluje permanentní fixa. Rád se ráno probouzím s číslem na právníka na předloktí, obvykle vydrží čitelný i několik sprch.

Mery si v autě sundá bundu, má pod ní tričko Sea Shepherd, potisk je zepředu, zezadu i na rukávech. Teď to není vidět, ale já vím, že mraky textu má i vytetovaný na těle, vine se mu to kolem paže, což je nepraktický, protože pak to nejde přečíst, pokud nedá ruce nahoru. Beztak je to nějaké citát z Kvílení. Já na sobě nemám ani čárku, tyhle touhy jsem si vždycky vybíjel venku, nikdy na sobě. „Už jsme tady?“ zeptá se Kryštof, kterej napůl sedí, napůl leží ještě vzadějc v kufriu. Ze začátku jsem si ani nevšiml, že s náma jede.

„Všude je tady, ne?“ řekne na to Bert a není jasný, jestli ho tím chce setřít, nebo odstartovat filosofickou debatu.

Chvíli na to z auta vylezem. Bert odjede zaparkovat, my vyberem směr a jdeme. Občas někdo přeběhne na opačnou stranu ulice, když uvidí dobrý místo, nebo se chvíli zdrží a pak zbytek doběhne. Jde to hladce, i když na ostatních je poznat, že se na město ještě nedívali téměř očima, nenapadlo je, že si ho můžou upravit podle sebe.

„Na konťáky bych to nelepil, popeláři to strhnou a hoděj rovnou do vozu,“ řeknu té, co se jmenuje Katy nebo Karin, nevzpomínám si.

Nic neodpoví, usměje se a jde dál.

Jindy si všimnu, že ve slově „liberation“ někdo vynechal éčko takovým způsobem, že se to nedá zachránit. Nechám to být. Nejradši mám graffiti, který i když kolem nich chodí člověk každé den, o sobě pokaždý odhalí něco nového. Oni ale potřebujou motivy, co na první dobrou udeří do očí. Věci, co se rýmují, kostrbatý slogany převzatý z angličtiny. Přizpůsobím se. Pobaví mě, když vidím, že Mery chodí s pikslou spreje v každý ruce, jako by byl na Divokým západě a rozhlížel se po někom, koho vyzve na duel.

Zastavěj se na cígo víckrát, než mi je příjemný. Jako by plíce už neměli z výfukovejch plynů zašedlý dost. Osoba na K a její kamarádka Jackie vypadaj během přestávek nesvý a bavěj se mezi sebou, aby vyplnily ticho. Asi neví, že mně nic dokazovat nemusej, nikdy nemusely.

Bert je vždycky připravenej, pokaždý, když se vrátíme k němu do auta, čeká nás termoska s čajem. Několikrát popojedem, spíš z nudy, než že by nám došly terče. Město nikdy nevypadá tak velký jako ve chvíli, kdy mu chceš plivnout do tváře.

Kryštof se někam ztratil, naposled, když ho někdo viděl, mluvil o tom, že mu došly papírky a že kousek za rohem bydlí jeho teta. Kolem půlnoci se druhá dvojice taky omluví, že už má dost a ráno

musí to nebo ono. Vždycky je to ráno, úhlavní nepřítel nočních tvorů.

Bert nabídne, že ty dvě hodí domů, tak na to s Merym zůstanem sami. Jak hodina pokročila, jsme odvažnější, bezstarostnější, zároveň nám dochází matroš a zbytek zůstal v autě, takže si vybíráme cíle tak, aby doopravdy stály za to.

Zalíbí se nám průčelí jednoho domu, rovnou nad vchodem má takovej volnej trojúhelník. Máme křídovej sprej, první déšť to spláchne. Dům vypadá staře, ošuntěle, zahradu má zarostlou, v žádným okně se nesvítí. Bude potřeba, aby jeden druhého vysadil.

„Ty seš těžší,“ řekne Mery.

„Ty seš vyšší,“ já na to.

„Ty seš Váha.“ Trvá dost dlouho, než to pochopím.

Vezmu Meryho na ramena, není cítit ani trávou ani potem, je tak jako příjemně bez oděru a lehčí, než se zdá. Jeho stehna mi mačkaj krk, má je namakaný z jiu-jitsu nebo něčeho podobného.

Zatímco si tam nahoře rozvrhuje svoje dílo, uslyším v křoví vedle sebe hlasitý šustění. Nejprv zůstanu v klidu, i kdyby nás měl někdo načapat. Top surgery si dovolit nemůžu, nemám tu ani platný pojištění, tak za co jinýho utrácet než za pokuty. Zvuk ale nepřestává a přibližuje se, a už už jsem připravenej Meryho shodit a vyrazit, když se zdroj hluku objeví a není to policajt ani důchodce, kterej kvůli nám vstal od televize. Je to kuna, ani na nás nekoukne, hopká po zdi nahoru, římsy používá jako úchyty a nakonec zmizí někde pod střechou.

Ale to už ze mě Mery skočil dolů, jen zázrakem mě u toho nepřevalil, oba jsme zařvali a dali se na útěk, a ačkoliv nám hnedka došlo, že zdrhat nemusíme, stejně v tom pokračujem. Běžíme dál, protože můžem, obrubníky jsou překážková dráha, plíce jako bysme najednou měli hrozně velký a od studenýho vzduchu bolavý. Mery při běhu cinká a musí si čas od času povytahovat kalhoty, a to je jenom další věc, co je na něm super.

O něco pozdějc jsme s Merym na takovým plácku přímo nad tunelem, zářivý auta pod náma projížděj v několika pruzích, ze shora to vypadá jako hrát Guitar Hero. Kolem nás je řada trnitejch keřů ostříhanejch do kvádrů a na zídce, přes kterou jsme přelezli, pár nepovedenejch kreseb od jinejch ponocnejch.

„Hele,“ ozve se Mery. „Ty si vo nás ostatních fakt nemyslíš, že jsme lemry?“

„Ani náhodou. Jaks na to přišel?“

„No že neumíme dělat rovný čáry a chovat se nenápadně, a tak.“

„Copak to vypadá, že mi to vadí?“

Mery chvíli přemýšlí, a pak řekne: „No vlastně jo, vypadá.“

Nijak to dál nerozvede, jen kouká před sebe. Silnice vypadaj na pozadí noční oblohy jako prameny

vlasů nebo cévy, který se sbíhají a proplítají do jednoho copu nebo možná pupečníku, a ten pak vede přímo pod náma. Stromy, hvězdy, ohýnky – skoro nic už mě nedojímá. Jediný, co se mnou hne, je světelnej smog na nebi nacucaným kouřem a to, jak postupně uhasínají okna paneláků. Nikdy nejsou zhaslý všechny najednou.

Taky teď jenom tak čumím. Mery začal znova mluvit, ale já ho moc neposlouchám, má spoustu šílených nápadů, jako že bychom měli tady z vršku na ty auta nejdřív flusat, potom chcát, pak dokonce házet šutry. Přitom to ale vůbec nevypadá, že by se mu chtělo se zvednout a cokoli z toho udělat.

Jsem rád, že tady se mnou je, že je součást týhle party, že mu můžu ukázat řemeslo, co mě baví. Líbí se mi, že je to člověk, kterýho jde doslova číst.

Leží mi teď hlavou na rameni, ani nevím, jak se to stalo. Je to stejně bez šance. Co se stane tady, jako by ani nebylo.

Jdu domů. Doma mi vždycky připadá po takovýhle akci strašně daleko, jako kdyby se město chtělo pomstít. Dneska poprvý po dlouhý době cítím, že je to osobní. Nedívám se na hodinky, čas kolem mě udávaj noční autobusy a zavíračky hospod. U popelnic vyhodím kyblík od lepidla a štětec slepený na kámen, ruce si umeju až doma.

Vlastně by bylo fajn někdy nejit domů sám.

Moje mysl si už dělá co chce, běží ve vzorcích, který mám žlutě nastříkaný na povrch mozku. Myslím na první rappery, básníky, co dali své poezii beat, na skupinu Last Poets, tou mě beztak nakazil Mery. Myslím na londýnský kluby, kde jsem nikdy nebyl, na to, kolik krásnejch věcí vzešlo ze vzdoru, možná dokonce všechny.

Myslím na ulici, na to, kolik má to slovo různě významů, na lidi, co tam se mnou byli, na jejich jména, co už se mi pomalu vypařují z hlavy, a přemýšlím, jestli oni taky myslí na mě, jestli se jim o mě bude dneska zdát, jestli si na mě po dnešku ještě někdy vzpomenou, moje náhodou spletená rodina na jednu noc.

Hudba

Jazz

–Proč nenávidíš jazz?

Usmála se. Zvuky saxofonu.

–No..., víš..., nemá žádnou strukturu. Žádné motiv, co by se opakoval.

Bez reakce. Pokračuje.

–Mám rád, když má song refrén. Silnej, chytlavej refrén..., takovej, co ti zůstane v hlavě.

–Takže třeba..., baby shark, doo doo doo doo doo doo....

–Díky, teď se toho nezbavím....

Smích. Ona zvedne obočí.

–Nemá žádnou strukturu?

–No, hele, upřímně..., jsem tu pět minut a zatím mi přijde, že si každé dělá, co chce..., na tý stagi, chaos.

–Takže pán má rád pořádek. Vše jasně nalajnovaný.

–Jo, v hudbě jo. Nemělo by to tak bejt?

Saxofonista se ponoří do svých pohybů.

–Pssst..., teď pssst.

Přiloží si prst ke rtům.

Prsty kloužou po nástroji. Ten kvílí svůj příběh.

Dynamické sólo.

Rychlý nárůst, exploze..., ticho.

Potlesk.

–Takže tohle nebylo úžasný, chceš říct?

–No..., to bylo působivý..., asi to není můj styl, ale, wow..., tohle bylo vostrý.

–Viděls, jak u toho klepal nohou?

–No..., to mi uteklo..., proč se ptáš?

–To byla ta struktura. Raz dva tři čtyři..., a znovu.

Ticho. Přemýšlí.

–Ty máš ráda jazz?

–Nijak zvlášť..., mám ráda život..., a přijde mi, že..., že jazz je to, co se tomu nejvíc blíží.

–Takže tvůj sen je bejt tlustej černocho?

Smích.

–Jo, přesně, moje největší ambice.

–Nechci ti nijak brát iluze, ale..., ale k tomu máš dost daleko.

–Protos přišel? Zkazit mi plány?

Smích.

–No..., třeba jo, třeba je můj největší cíl pokazit ten tvůj.

–To bys byl pěkněj parchant.

Smích.

–No..., teď vážně, jaks to myslela? To s tím..., co se tomu nejvíc blíží?

–Asi takhle, takhle..., to podupávání si botou..., to ťuk ťuk ťuk ťuk..., to je ta nějaká základní struktura, to, co

jsi nevnímala..., dokud jsem tě na to neupozornila.

–Ještě že jsi přišla.

–Tak i v životě máš nějakou základní strukturu..., rodinu, denní návyky, to kdo jsi..., svoje hodnoty....

–Hmm..., hodina filosofie začíná.

–Jo, tak poslouvej svou učitelku, hehe..., no a do toho přijde to..., no, to, co jsi vnímala..., chaos.

–Stejně jako v životě.

–Přesně..., ať už je špatnej nebo dobrej.

–Počkat, co? Teď..., teď nechápu..., jak může bejt chaos dobrej?

–Snadno..., špatnej si představíš jednoduše..., toho se všichni bojí..., nevím, třeba..., třeba ti ISIS unese psa

a ty kvůli tomu přijdeš pozdě na zkoušku, vyhodí tě ze školy, skončíš na ulici a budeš žrát odpadky.

–Díky za realistickej příklad.

Smích.

–No..., a ten dobrej..., to je něco spontánního..., tanec v dešti, noční koupání..., nebo..., hehe, nebo třeba

první jazzovej koncert.

–Takže třeba i tohle je dobrej chaos?

Dotek rtů.

Teorie, eseje, úvahy

Tomáš Martinec - Od sofistů k umělé inteligenci...
Jaroslav Macek - Česká krajina, Jan Zrzavý a bretaňský ostrov Ile-de-Sein

Od sofistů k umělé inteligenci...

Manipulace s davu je téma staré jako sama civilizace. Odjakživa existovali ti, kteří věděli, na jakou strunu zahrát, aby pohnuli masami. Již starořeční sofisté Protágoras a Gorigiás jsou známi díky svému relativismu a využívání klamavých argumentů k přesvědčení svého oponenta a podle Platona k tomu využívali vychytralé úskoky. Přes tisícileté náboženské spory mezi králi a duchovním klérem. Avšak s nástupem moderních technologií a všudypřítomné umělé inteligence (AI) získává toto „umění“ hrozivé nové dimenze. Už nejde jen o plamenné projevy na náměstích; dnešní ovlivňování je subtilní, personalizované a všudypřítomné. Pojďme se podívat na fascinující, a zároveň znepokojivý vývoj tohoto fenoménu – cestu, která vede od nábožensko-idealistických základů vztahů s veřejností přes temné období válečné propagandy až k současné digitální realitě.

Lippmann a konstruovaná realita

Walter Lippmann si ve dvacátých letech poukázal v knize *Public Opinion* na to, že noviny a další média nevytvářejí jen "okno do světa", ale aktivně konstruují realitu tím, co vybírají a jak to prezentují. Dalo by se říct, že tím médium získává obrovskou moc nad tím, co lidé považují za důležité. Lippmann byl skeptický k představě, že běžní občané mohou dělat kvalifikovaná rozhodnutí o složitých politických otázkách. Což bylo nebezpečím pro demokratický systém. Domníval se, že pomoci může angažovaná role odborníků a kritické inteligence.

Když se v padesátých letech 20. století ve Velké Británii objevil obor *Public Relations*, zakladatel oboru Sam Black apeloval na etiku a zodpovědnost. Nemělo jít o hrubou manipulaci, ale

o budování mostů mezi organizacemi a veřejností. Cílem byla – alespoň teoreticky – oboustranná komunikace, snaha o pochopení a budování důvěry.

Samozřejmě, účelem vždy bylo přesvědčit publikum. Šlo o to nasvítit fakta tím nejlepším možným způsobem, odvyprávět příběh tak, aby rezonoval. Ale i v tomto "ovlivňování" existovala určitá pravidla hry, jakási snaha o zachování faktického základu. Byla to doba, kdy se manipulace snažila tvářit jako dialog a kdy se věřilo, že informovaná veřejnost je schopna kritického úsudku.

Průmyslová výroba lži

Dvacáté století se však ukázalo, jak rychle se nástroje přesvědčování mohou zvrhnout. Zlomem se staly světové konflikty a nástup totalitních režimů, které povýšily válečnou propagandu na děsivě efektivní mašinerii. V tomto okamžiku se etické ohledy vypařily.

Cílem už nebylo porozumění, ale totální mobilizace a poslušnost. Masová média – rozhlas, film a tisk – se stala jednosměrnými tlampači, která chrlila zjednodušené pravdy a emocionálně nabitá sdělení. Propaganda necílila na rozum, ale přímo na nejzákladnější lidské instinkty: strach, hněv a kmenovou sounáležitost proti "společnému nepříteli". Byla to éra, kdy se manipulace stala průmyslovým odvětvím a byla vnímána jen jako homogenní hmota určená k formování.

Zrození washingu

Zde nastupuje korporátní manipulace jako umělecká forma. Italská značka *United Colors of Benetton* pod vedením fotografa Oliviera Toscaniho se stala mistrem v umění, které podkladový text nazval "vymýváním mozků" (*brainwashing*) ve smyslu "urychleného a hlubokého přeformování společenského vnímání citlivých a ideologických témat".

Benettonova strategie spočívala v tom, že se manipulace s masovými médii neomezuje pouze na politickou propagandu či komerční PR. Jejich šoková terapie neoperovala s hesly, ale s obrazy utrpení, jako byl AIDS nebo rasismus. Cíl byl eliminovat patologické jevy nebo přijetí nových společenských norem skrze vysoce emotivní sdělení.

Zde se rodí fenomén „washingu“: Benetton efektivně vytvořil prototyp toho, co dnes nazýváme *pinkwashing* (využití práv menšin pro branding) nebo *greenwashing* (využití ekologických témat). Spojil totiž své produkty s morálním kapitálem. Prodával myšlenku. Naše soucitná reakce na Toscaniho fotografie se stala nevědomou investicí do marketingového rozpočtu značky.

Fragmentovaná homogenita

Dnes stojíme tváří v tvář něčemu mnohem rafinovanějšímu, na který kritický rozum přestává stačit. Současná hrozba už nevypadá jako diktátor hřmící z balkonu. Je tichá a skrývá se v našich kapsách. Éra sociálních sítí poháněná algoritmy umělé inteligence a masovým sběrem dat přinesla fenomén, který lze nazvat "fragmentovanou homogenitou".

Co to znamená? Algoritmy nám už neservírují jednu univerzální propagandu. Místo toho každého z nás uzavírají do personalizované informační bubliny (fragmentu), která nám ukazuje přesně to, co chceme vidět a co nás udrží online. Uvnitř těchto bublin však panuje dokonalá shoda (homogenita). Ztrácíme kontakt s odlišnými názory a potvrzujeme se ve vlastní pravdě, zatímco neviditelné mechanismy jemně postrkují miliony izolovaných jedinců stejným směrem. Díky masovému dohledu nad naším digitálním chováním je tato manipulace tak přesná, že si jí často ani nevšimneme. Už nejsme dav na náměstí; jsme atomizovaná společnost, řízená kódem, kterému nerozumíme.

Etická manipulace ve službách společenské změny

V dobách před internetem, kdy světu dominovaly noviny a televize, byla moc nad informacemi koncentrována v rukou úzké skupiny profesionálů – redaktorů, šéfredaktorů a mediálních magnátů. Ti fungovali jako takzvaní gatekeepers. Vybraní jedinci mívali absolutní kontrolu nad tím, co propustí do veřejného prostoru a co zůstane skryto. Jejich nejmocnějším nástrojem nebylo nutně lhaní, ale prostě výběr. Tím, že rozhodovali, o čem se bude mluvit, vykonávali funkci nastolování témat (agenda setting). Dav nemá šanci věci ověřovat. Média lidem neříkala přímo, co si mají myslet, ale velmi autoritativně určovala, o čem mají přemýšlet. Pokud se událost nedostala do večerních zpráv, pro většinu společnosti fakticky neexistuje. Tato centralizovaná moc sice omezovala pluralitu, ale zároveň udržovala určitý sdílený rámec reality, o kterém bylo možné vést debatu.

Past stranické angažovanosti

S postupným uvolňováním mediálního trhu a nástupem dravější konkurence se však začal měnit i účel nastolené agendy. Média zjistila, že objektivita prodává méně než emoce a příslušnost k "tlupě". Do hry vstoupila stranická angažovanost. Zpravodajství se přestalo tvářit jako neutrální svět a stalo se nástrojem pro potvrzování „stádní“ identity. Manipulace zde nabrala podobu

utvrzování diváka v tom, že „my“ máme pravdu a „oni“ jsou hrozbou. Agenda setting se posunula do výběru témat od výběru důležitých témat, která nejvíce polarizují. V tomto prostředí se fakta stávají druhořadými; důležitější je, zda informace prospívá „naší straně“. Divák se mění ve fanouška a kritické myšlení ustupuje loajalitě, což činí davy paradoxně snáze ovladatelnými skrze jejich vlastní přesvědčení.

Algoritmičtí strážci brány

Dnes, v éře sociálních sítí a umělé inteligence, lidští strážci brány téměř vymizeli. Nahradili je však strážci mnohem efektivnější a nebezpečnější – algoritmické systémy. Tito noví, neviditelní editoři provádějí gatekeeping a agenda setting v reálném čase pro každého z nás individuálně. Zatímco starý redaktor vybral jednu zprávu pro milion lidí, AI vybere milion různých zpráv pro milion uživatelů. Cílem tohoto výběru však není informovat, ale maximalizovat náš čas strávený na platformě, čehož se nejlépe dosahuje drážděním naší stranické angažovanosti a emocí. Algoritmus nám neotevírá svět; naopak, pečlivě střeží bránu naší bubliny, aby do ní neproniklo nic, co by narušilo náš komfort nebo zpochybnilo náš světový názor. Vítězem v tomto systému není ten, kdo má pravdu, ale ten, kdo dokáže nejlépe „nakrmit“ kód, který nám vládne.

Éra Narrowcastingu: od megafonu k mikroskopu

Dvacáté století bylo érou Broadcastingu (všesměrové vysílání), na kterém stála propaganda 20. století. Hitlerův rozhlas, komunistická televize, ale i americká CNN fungovaly na principu „jeden všem“. Bylo to hrubé, hlučné, ale paradoxně to vytvářelo sdílený prostor. I když byla propaganda lživá, všichni slyšeli tutéž lež. Mohli se o ní bavit v hospodě, mohli ji společně nenávidět nebo milovat. Existovala společná referenční rovina.

S nástupem algoritmické preference (kurace) jsme vstoupili do éry Narrowcastingu (úzce zacílené vysílání). Digitální platformy nerozlévají informace plošně, ale distribuují je v úzkých, hermeticky uzavřených prouděch přímo k jednotlivým uživatelům. Tato změna je nenápadná, ale devastující.

Narrowcasting umožňuje takzvanou „chirurgickou manipulaci“. Díky sběru dat (Big Data) a psychometrickému profilování (např. metoda OCEAN, kterou zneužila Cambridge Analytica) algoritmus ví, čeho se bojíte, co milujete, vaše sousedy a co rozčílí vašeho kolegu.

V politickém marketingu to vedlo k fenoménu „Dark Posts“ (temné příspěvky). Politik může jedné skupině voličů slíbit snížení daní a druhé, skryté skupině, slíbit zvýšení sociálních dávek. Tyto dvě skupiny se nikdy nepotkají. Inzerát vidí jen zacílená oběť. Lež se stává neviditelnou pro kohokoliv mimo cílovou skupinu, což znemožňuje veřejnou kontrolu a fact-checking.

Lze říct, že zatímco běžné rozhlasové nebo televizní vysílání připomíná brokovnici, která vystřelila jeden narativ, informaci, na celou společnost (a věřila, že někoho trefí), Narrowcasting sociální sítí si můžeme představit jako odstřelovače s laserovým zaměřovačem.

Atomizace odporu

Z teoretického hlediska zúžení dokonalým způsobem naplňuje to, co sociologové nazývají atomizací společnosti. V režimu broadcastingu mohl dav vyjít do ulic, protože sdílel společný hněv vyvolaný veřejnou událostí. V úzkém castingu je každý z nás naštvaný na něco jiného, ve svém vlastním čase a ve své vlastní bublině.

Společnost se netřísťí na dva tábory, ale na miliony osamělých ostrovů. Manipulátor (vládce kódu) tak dosáhne vítězství: dav je paralyzován nikoliv silou, ale svou neschopností se shodnout na tom, co je vlastně realita. Narrowcasting je tak konečným stádiem fragmentované homogenity – jsme si rovni jen v tom, že jsme všichni stejně osaměle manipulováni.

Dějiny manipulace nejsou jen dějinami moci, ale především dějinami zrychlování komunikace a tím ztráty kritického odstupu a mizení reality. Kde kdysi stál rétor a snažil se přesvědčit dav argumenty, tam dnes stojí černá skříňka algoritmu, která generuje realitu novou, bez třecích ploch a bez času na pochybnost.

Česká krajina, Jan Zrzavý a bretaňský ostrov Ile-de-Sein

Jsou krajiny, které jsou nám známé a domácí, krajiny, do kterých patříme a které patří k nám. Česká krajina je pro nás jako hudba Smetanova či Dvořákova, je dokonale česká a rozeznatelná od všech ostatních. Krajina, na kterou se můžeme s důvěrou spolehnout, protože se v ní cítíme v bezpečí a která nám voní známou květenou tak domácky.

Jsou ale krajiny na konci světa, které překvapí poutníka nejen svými vůněmi a barvami, či reliéfem jemu neznámým, ale čím větší je jeho překvapení, když krajina takto pracně objevená a na mapách cizím jazykem označená ho mateřsky obejmě jako dávno ztraceného syna.

Takový pocit máte, když vaše noha poutnická vkročí na půdu skoro měsíční krajiny bretaňského ostrova Ile-de-Sein a vaše ucho vycvičené zvuky české krajiny objeví jemu tak příjemnou hudbu mořské vlny a oblázků propadajících se pod vašimi kroky.

Ostrov Ile-de-Sein je sice Bretaň, ale úplně jiná než na pevnině, která je tak zelená a nám svým reliéfem až neskutečná, jakoby přenesená do reality přírody nějakým magickým kouzlem z obrazů geniálního francouzského malíře Paula Gauguina.

Ile-de-Sein, bretonsky Enez-Sun, je ale především Bretaň oceánu, vážená, monumentální a baladická, tak jak ji poznal český malíř Jan Zrzavý.

Poprvé navštívil Bretaň v roce 1925 a od té doby tam jezdil po několik let pravidelně. O Bretani, která mu přímo učarovala, se zmiňoval jako o svém druhém domově: „... jako krajina,

jako příroda má pro mne větší cenu Bretaň, před všemi ostatními zeměmi, které jsem kdy viděl. Nemyslím, že bych někdy mohl najít a spatřit něco krásnějšího, nebo lépe řečeno něco, co bych mohl více milovat, co by více odpovídalo mému vnitřnímu já.“ (Jan Zrzavý, Finistère, má ztracená země, 1939, in: Jan Zrzavý, O něm a s ním, ed. Karel Srp, Praha 2003, str.134).

V roce 1931 strávil celé tři týdny na ostrově Ile-de-Sein. Bylo to setkání, které se stalo pro jeho bretaňské období osudové. Zde našel prostředí, které mu svou strohostí krajiny přímo učarovalo.

Plochá skála v oceánu, pokrytá trochou prsti s chudičkou vegetací a obrovskými balvany, ze všech stran hlodaná vlnami oceánu, který stále hrozí ji zaplavit, přervat a pohltit. Ostrov tajemný a mystický, opřený druidskými legendami, kde vládou jen přírodní živly a kde jen člověk pokorný před nimi může zde přebývat. Země neporušená a sama živel, nevyčerpatelná pokladnice krásy a zdroj uměleckého vzrušení. Země, která se nezměnila od časů dávných, země, kde čas se zastavil.

Ostrov, který má délku necelé 2 km a šířku mezi 50 m až 1 km, o rozloze 58 hektarů, a který se dá celý obejít pěšky za 105 minut, nebyl obdarován přírodou ani co se týče jeho výšky. V průměru nepřesahuje 1,5 m a nejvyšší bod terénu dolmen Nifran dosahuje jen výšky 9 metrů nad hladinou oceánu. Při mimořádných bouřích a přílivech pak může být skoro celý ostrov zaplaven.

O ostrově, který Jan Zrzavý dokonale znal a dokonce si vlastnoručně vytvořil jeho podrobný plánek pak říká: „To není již ani krajina, jsou to jen živly samy.“ (Eugen Dostál, Rozhovor s Janem Zrzavým, 1935, in: Jan Zrzavý, O něm a s ním, ed. Karel Srp, Praha 2003, str. 158).

Turista, který se dnes vypraví na ostrov v pohodlném motorovém člunu, aby překlenul vzdálenost asi 25 km, která odděluje ostrov od městečka Audirne na bretaňské pevnině, již neriskuje svůj život jako za starých časů navigace, ale neubrání se vzrušení, které mu způsobí divoká krása tohoto ztraceného kouta světa. Cesta trvá jen kolem 1 hodiny a přes letní sezónu odjíždí loď na ostrov i z městečka Camaret-sur-Mer, kde Jan Zrzavý také našel inspiraci ke svým obrazům.

Ostrov Ile-de-Sein je vzdálen jen 8 km od nejjižnějšího výběžku bretaňských poloostrovů, respektive od mysu Point du Raz. Sám ostrov patří do bretaňského departementu Finistère (Finis Terrae), bretonsky Penn ar Bred, tehdejšího „konce světa“, tak jak se lidé ve středověku domnívali, že tam u ostrovů v Atlantickém oceánu, končí země a civilizace.

Na tomto ostrově na „konci světa“ se od věčných časů odehrává nemilosrdný boj přírodních živlů, boj mezi zemí – skálou a vlnami oceánu, boj mezi životem a smrtí. Okolo roku 1750 obrovský příboj přikryl celý ostrov mořskými vlnami a roku 1897 vysoké vlny dosahovaly až do výšky tehdejšího ostrovního majáku. Ani dnes není žádnou vzácností vidět během prudkých západních větrů mořské vlny narážející velkou silou na kamenné molo a zaplavující celé nábřeží

ostrovního přístavu.

Na ostrově neustále napadaném prudkým větrem byl život rybáře vždy velmi těžký. Jak je zde okolní oceán nebezpečný, tak je také bohatý na ryby a pobřežní vody na mořské korýše, ale tak chudá je ostrovní půda. Miniaturní políčka, z nichž některá nepřesahují 20 m², ohrazená nízkými kamennými zídkami, chránící před nárazy větru a přívaly mořské vody, připomínají krátery měsíční krajiny, tak jak je ztvárnil na svých obrazech a kresbách Jan Zrzavý. Chudá písčiná půda dovozovala pěstovat jen trochu brambor a zeleniny. Dnes již bude asi většina políček ležet ladem.

Je velmi náročný život rybáře na ostrově Ile-de-Sein a mladá generace opouští postupně ostrov a rybářské řemeslo. Počet obyvatel se neustále zmenšoval a jestliže v roce 1926 žilo na ostrově 1200 obyvatel, tak v roce 1936 pak 1328, když na ostrově žilo nejvíce obyvatel. V roce 1968 jich zbývalo jen 835. Budoucnost ostrova je stále nejistá, i když dnes na ostrově díky rostoucímu turismu počet obyvatel opět přibývá. V roce 2013 bylo již napočítáno 216 stálých obyvatel.

Dominantou ostrova je maják Grand Phare de l'Ile-de-Sein se svými 250 schody, odkud je nádherný pohled na celý ostrov i okolí. Původní ostrovní maják byl zničen za druhé světové války a ten současný byl postaven až po skončení války. Na ostrově se nachází i několik výrazných staveb, které zpestřují svou výškou jinak plochý reliéf krajiny. Na severozápadním výběžku je na nedalekém skalisku obklopeném vlnami oceánu maják Phare d'Ar-Men a na blízké pevnině malá kaple zasvěcená svatému Corentinovi. V přístavu stojí stále maják Phare de Men Brial, který také zvětšil Jan Zrzavý na svých obrazech. Dále neorenesanční kostel zasvěcený Saint – Gwennolé, postavený obyvateli ostrova v roce 1901. Ostrov je také součástí přírodního parku Parc naturel régional d'Armorique a nejezdí zde žádná auta.

Jinak se podoba ostrova od časů, kdy ho navštívil Jan Zrzavý, skoro nezměnila. Není vůbec divu, že jeho tajemná krása očarovala našeho českého malíře, protože ze všech bretaňských ostrovů je ostrov Ile-de-Sein, nazývaný také bretonsky Enez-Sizun (ostrov Sedmi spánků) ten nejtajemnější. Mystická krajina opředená strašidelnými historkami o Bag-Noz (bárce mrtvých), pohřebiště druidů a sídlo věštkyň, tak jak nám ho popsali římský zeměpisec Pomponius Mela v prvním století našeho letopočtu. Ostrov má velmi bohatou minulost, neboť to bylo opravdu důležité náboženské středisko pohanské Galie, jehož zbytky se zde nacházejí. Na ostrově je několik megalitů, jako menhir nazvaný Ar Brigourien (vypravěči) a dále dolmen Nifran. Je však možno předpokládat, že řada dalších byla během pohnuté historie ostrova zničena. Pohanské rity se tu prý udržely až do vlády Ludvíka XIII. a to i přes evangelizaci ostrova svatým Gwennolé v pátém století.

Ostrov nebyl vždy obydlen pokojnými rybáři a díky patnácti kilometrům útesů a nebezpečných pod- mořských skalisek, které prodlužují ostrov směrem k pevnině, byl

svědkem častých ztroskotání lodí. Některé byly také uměle vyvolané zapalováním ohňů na útesech na oklamání lodní navigace při pobřeží, které daly kdysi jeho obyvatelům název „mořští ďáblové“, neboť se živili mimo rybolovu také drancováním ztroskotaných vraků lodí. Ještě dnes je možno vidět v některých starých domech ostrovanů dřevo, které bylo takto získané na jejich stavbu či výrobu nábytku.

Ale také odvaha a tvrdá povaha obyvatel tohoto ostrova umožnila zachránit velký počet posádek ztroskotaných lodí, které se staly hříčkou rozbouřeného oceánu a nebezpečných mořských proudů okolo ostrova. Jejich počet mluví sám za sebe o odvaze a statečnosti těchto drsných obyvatel ostrova. Více jak dvacet posádek lodí bylo zachráněno mezi roky 1763 a 1817.

Odvaha ostrovanů se projevila i během druhé světové války, kdy na výzvu generála De Gaulla z jeho londýnského exilu proti německé okupaci Francie, odpověděli všichni mužští obyvatelé ostrova a společně odpluli na svých lodích za generálem do Velké Británie. Na ostrově tak zůstaly jen ženy rybářů a kněz. Po skončení válce sám generál De Gaulle přijel osobně na ostrov dne 30. srpna 1946, aby odevzdal jeho hrdinným obyvatelům nejvyšší francouzské vyznamenání za zásluhy v boji proti okupantům. Od té doby jsou také obyvatelé ostrova osvobozeni od placení daní.

V rybářské vesničce okolo přístavu jsou typické bretaňské kamenné domky solidně posazené na skalnatém podkladě. Postaveny z kamene na kameni a přikryté břidlicí, jejich seskupení zabraňuje větru, aby se proháněl v užoučkých uličkách. Barevné bárky v přístavu se pohupují na jasné vodní hladině, průhledné a zelenkavé s bílými vlnami v neustálém pohybu, a stále se přibližujícími a znovu a znovu objímajícími skalnaté pobřeží ostrova. Poutníkově oko okolo sebe poznává krajinu, kterou tak důvěrně zná z obrazů našeho malíře. Obrazů okamžitě rozpoznatelných, kde krajina ostrova složená z kamenů a mořského horizontu, tak chudá, ale volná a široká září úsměvem nekonečného prostoru. Krajina stvořená jen tím nejpodstatnějším, krajina – meditace, krajina, která se stala klíčem ke světu české krajiny Jana Zrzavého, tak jak se o ní sám vyjádřil po návratu do vlasti.

Napsané z poznámek k výletu do Bretaně a na ostrov Ile-de-Sein v květnu 1984.

Jaroslav Macek, Praha 2024

„Bretaň, to je stav duší.“ Louis Michelet (francouzský spisovatel).

Prameny:

- Jan Zrzavý vzpomíná, Svoboda, Praha 1971, Stať „Česká krajina“ z roku 1939

- Bonjour Monsieur Gauguin, Čeští umělci v Bretani 1850–1950, Anna Pravdová (ed.), Národní Galerie v Praze, 2017

Výtvarno

Petr Strouhal
Eva Keroušová

Petr Strouhal

Bez názvu,
digitální fotografie,
2019

Bez názvu,
digitální fotografie,
2019

Bez názvu,
digitální fotografie,
2019

Eva Keroušová

Medailonky

Adam Bílek (1989) strávil dětství a mládí v Novém Městě nad Metují. Vystudoval historii a cestovní ruch. Pracuje v cestovním ruchu, specializuje se na frankofonní země, píše především povídky, příležitostné překlady z francouzštiny. Zabývá se rovněž esejistickou tvorbou a poezií. Povídky publikoval na internetových platformách Totem, LiTerra, Litweb a Liter.cz.

Renata Bulvová je básnířka a prozaička. Žije v Praze. Prožila dětství v Chomutově a příhraniční vesnici Kalek na pomezí Česka a Saska. Vystudovala konzervatoř Jaroslava Ježka a katedru autorské tvorby, herectví a pedagogiky na pražské DAMU u prof. Ivana Vyskočila. Vydala čtyři básnické knihy, povídky O chlupaté Bertě a jiné povídky, knihu Pan Bouda, sudetskou baladu Drny, milostnou korespondenci svých rodičů, Všechno co potřebuješ je láska, kterou v současnosti uvádí jako scénické čtení divadelní spolek Proměna. Zde uvedené povídky jsou z připravované knihy Máte na poli mrtvou herečku. V polovině devadesátých let zahájila činnost Literárního a kulturního klubu 8, a ve spolupráci s B. Higgins uvedla v život projekty Poezie pro cestující a Den poezie na narození K. H. Máchy. V současnosti vede vlastní školu zaměřenou na výuku rétoriky a práce s hlasem. Je členkou Umělecké besedy.

Eva Keroušová je výtvarnice a autorka textů, žije na pražském Žižkově, kde také zaznamenala studie stromů publikované v tomto vydání. Profil E. K. byl otištěn v Pandoře 44.

Kateřina Kuldová (1989) pochází z Hradce Králové, kam se po několika letech v Praze nedávno vrátila. Studovala filmovou vědu na Karlově univerzitě a pracovala na různých pozicích v médiích. Tento rok jí v Argu vyšla prvotina K tichu – sbírka povídek o třech postavách, které se nachází v různých životních etapách, ale spojují je témata osamělosti, nepochopení blízkými a také přání, jež jsou nesplnitelná.

Petr Mano (1961) narozen v Táboře, studoval pedagogickou fakultu v Českých Budějovicích, studium předčasně ukončil. Žije v Písku a věnuje se mj. výtvarnému umění a psaní. V nakladatelství 65. pole vydal knihy Šarlák (2014), Kalužiny (2016), Penziopolis (2019) a Velká bílá tuň (2022).

Libor Michalec (1969) je novinář, cestovatel, fotograf a důchodce. Žije v Lubenci. Pracoval v Ústí nad Labem, v Praze a v Rakovníku v regionálních novinách, v časopisu Koktejl a v dalších periodikách. Je ženatý a má dvě dcery. Vydané knihy: Docela normální zabiják (Nava 1998), Tenkrát na houpačce (Šulc a spol. 1998), Barevný svět (Magazín Koktejl 1998), Rozhovory z přelomu tisíciletí (Hněvín 2005), Sametový Herodes (Triton 2016), Pradědova válka (Triton 2018), Slovensko mezi domovem a zahraničím (Kalendář Liberecka 2021).

Václav Opatřil (1997) pochází z Brna, vystudoval všeobecné lékařství spolu s anglickým jazykem a literaturou na Masarykově univerzitě. Aktuálně si dává od lékařské dráhy pauzu a soustředí se na psanou tvorbu. Mezi jeho zájmy patří kromě literatury také hudba, film či různé formy aktivismu. Básnický dosud publikoval v revue Prostor, chystá se vydání v Hostu.

Kamila Výborná (2003) studuje literaturu a chodí pěší poutě. Ve své tvorbě reflektuje městskou krajinu, milostná spojení a syntézu těchto dvou fenoménů, čerpá z poetiky pražského metra. Vyhrála literární soutěž Jana Palacha 2024 a Cenu Alexandry Berkové 2022, ale nerada o tom hovoří.

Petr Strouhal (1977) po absolvování studia v malířském a multimediálním ateliéru FaVU v Brně se věnuje experimentováním s fotografickým obrazem a výrobou svých vlastních fotografických přístrojů. Na jeho starších pracích bylo možné vysledovat kombinace fotografie s kresbou v prostoru, například projekcí kreseb přímo do fotografované kompozice. Za důležitý aspekt své práce nyní Strouhal považuje, že lze manipulovat obrazem bez užití počítačových grafických programů. Slovy autora: „Pořád jde o přímou fotografii, i když zaznamenanou digitálně.“ Nové fotografie mají blíž k filmovým postupům a animaci. Technologie skenování, které se poslední roky věnuje, je založena na postupném snímání předlohy po řádcích, což Strouhalovi umožňuje uplatňovat možnosti stříhu, posunu a deformace, ale se záměrem je umně skrývat. Z procesuálního hlediska lze jeho přístup nahlížet jako animování, byť výsledkem je statický obraz založený na trikové iluzi.

Anna Zikratskaya (2004) je básnířka a emigrantka. Studuje bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Její texty byly publikovány v časopisech Tvar, A2, Revue Prostor, Host a Verbež. Ve své tvorbě i každodenním životě se zabývá tématy dětských traumat, emigrace, sexuální orientace, jazyka a feminismu. V současnosti se literárně soustředí na motiv prázdnoty, mezer a umění ztrácet.

